ЛЕНИНИЗМ ДЕЛГЕРЕЗИН!

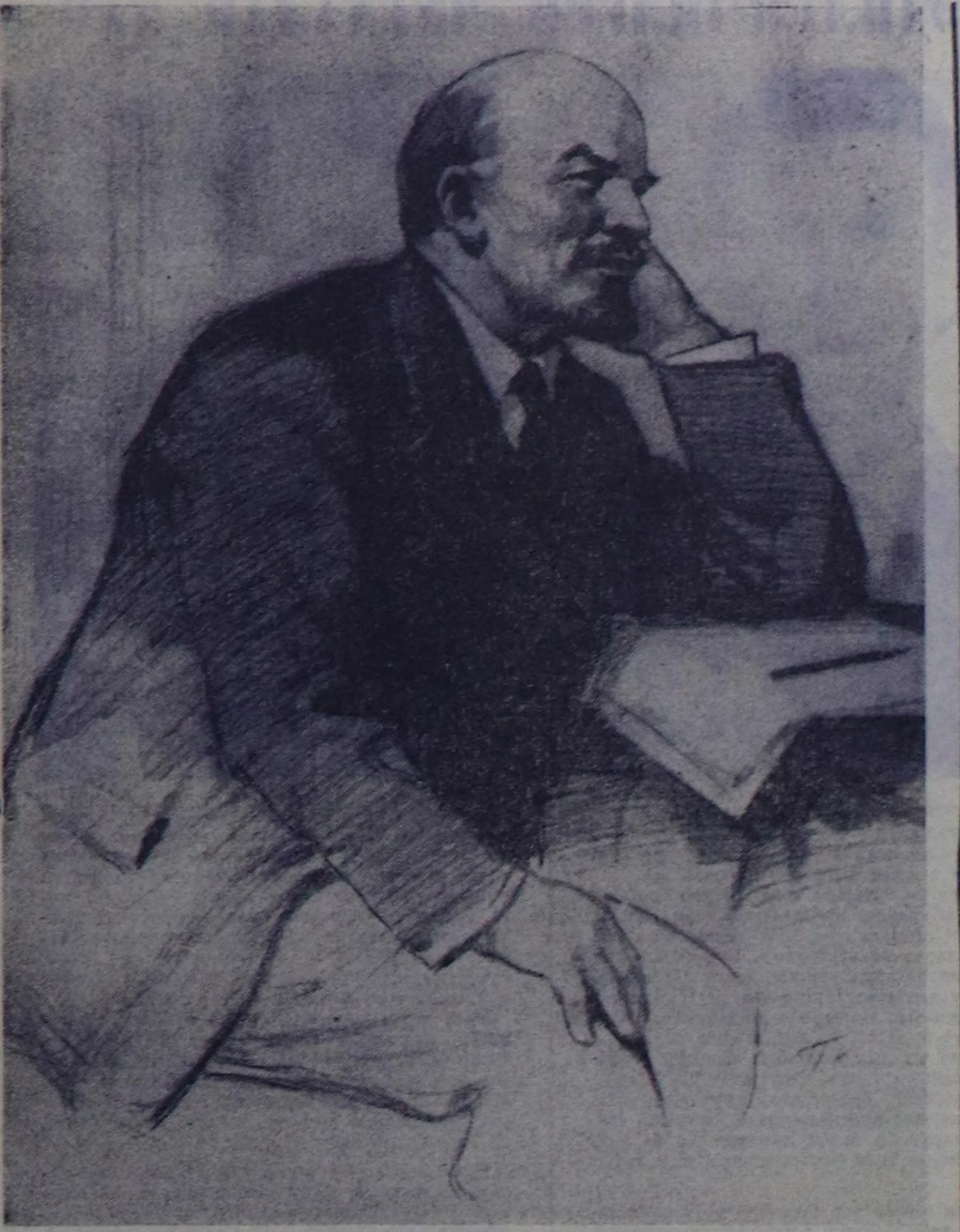

БӨГҮН, АПРЕЛЬ 22-ДЕ, ВЛАДИМИР ИЛЬИЧ ЛЕНИННИҢ ТӨРҮТТҮНГЕНИНДЕН БЭЭР 101 ЧЫЛ ОЮ.
В. И. ЛЕНИН. (РСФСР-ниң улустуң чурукчузу П. Васильевтиң чураан чуруу).
(СЭТА-ның фотохрониказы).

Владимир Ильич Ленинниң ады болгаш херээ чүс-чүс чылдарда чурттап турзун!

(1971 ЧЫЛДЫҢ МАЙ 1-ГЕ СЭКП ТК-НЫҢ КЫЙГЫРЫГЛАРЫНДАН).

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1971 чыл АПРЕЛЬ 22 ЧЕТВЕРГ № 99 (8559).

өртээ 2 көп.

Болгарияның Коммунистиг партиязының X съездизинге

Эргим эштер болгаш өңнүктер!

Болгарияның Коммунистиг партиязының X съездизиниң делегаттары Силерге база Силерниң нүүрүңерде бүгү болгар коммунистерге болгаш Болгария Улус Республиканың ажылчы чоннарынга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди совет коммунистерниң хөй миллион кижилиг отрядының болгаш бүгү совет улустуң өмүнээзинден акы-дуңманың изиг байырын чедирип тур.

Болгарияның Коммунистиг партиязы алдарлыг дайынчы орукту эрткен. Болгар пролетариаттың революстуг чаңчылдарын хөгжүтпүшаан, Димитр Благоевтиң болгаш Георгий Димитровтуң чагыгларын эдербишаан, ол ниитилелдиң удуртукчу болгаш башкарыкчы күжү болуп өскен, демиселге бодунуң чонунуң марксисчи-ленинчи бүзүрелдиг, дадыгып быжыккан авангарды апарган.

БКП-ниң удуртулгазы-биле БУР-нуң ажылчын аңгызы, кооперативчи тараачыннары, улусчу интеллигенциязы, күш-ажылчы маадырлыг болгаш эрес-шудургу чоруун көргүскүшаан, бодунуң чуртун төөгүлүг кыска хуусаада сайзырангай социалистиг күрүне кылдыр чаарткан. Болгария бодунуң X съездизинге политика, экономика, эртем болгаш культура амыдыралының талазы-биле шылгараңгай чедиишкиннерлиг келгени—БУР-нуң чүгле хөгжүлдезиниң болгаш чечектелиишкининиң херечизи болур эвес, а харын социализмниң — эң мурнакчы ниитилел тургузуунуң артык күчүлүүнүң чайынналчак бадыткалы болур.

БКП-ниң айыткан социалистиг тургузуушкунун калбак программазын амыдыралга чедиишкинниг боттандырарының үндезини болза, социалистиг дем каттыштырылга чурттары-биле улусчу Болгарияның улам-на быжыгып база хөгжүп турар кады ажылдажылгазы, Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелинге болгаш Варшава Керээзиниң организациязынга ооң идепкейлиг болгаш үре-түңнелдиг киржилгези болур.

Интернационалистер-ленинчилерниң партиязы — Болгарияның Коммунистиг партиязы марксизм-ленинизмниң туугун бедик тудуп, делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң чаңгыс эвин быжыглаарынга төлептиг салыышкынын киирип, империализмниң димзениишкиннеринге удур, тайбың болгаш улустарның айыыл чок чоруу дээш бүгү депшилгелиг, демократтыг күштер-биле сырый эвилел болуп алгаш хөделип турар демиселчилерниң бирги одуругларында чоруп турар.

Езулуг акы-дуңмалышкы, долу идегелдиг чоруктуң, амгы үениң бүгү эң чугула айтырыгларын көөрүнге бот-боттарын билчириниң болгаш чаңгыс эптиг болурунуң үлегер-чижээ Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Болгарияның Коммунистиг партиязының харылзаалары болуп турар. Совет-болгар найырал улуг коммунистиг идеалдарның тиилээриниң эрге-ажыы дээш чаа-чаа чедиишкиннерже бистиң улустарывысты сорук киирип турар. Бистиң партияларывыстың болгаш күрүнелеривистиң аразынга бүгү талалыг кады ажылдажылганы үргүлчү калбартып база ханыладыр дээш совет коммунистер моон-даа соңгаар бүгү чүүлдерни кылыр.

Социалистиг Болгарияны улам ыңай хөгжүдериниң тодаргай перспективаларын партияның чаа Программазынга айтыр БКП-ниң X съездизиниң ажылы улуг чедиишкиннерлиг болурун эргим болгар эштер болгаш өңнүктер, Силерге күзеп тур бис. Съездиниң делегаттарынга, БУР-нуң коммунистеринге, бистиң өңнүүвүс, эвилелчивис болгаш ха-дуңмавыс—бүгү болгар улуска социализм дээш, тайбың болгаш бодунуң төрээн чуртунуң чечектелиишкини дээш демиселге чаа-чаа алдарлыг тиилелгелерлиг болурун күзеп тур бис.

Улусчу Болгарияның ажылчы чоннарының дайынчы авангарды — Болгарияның Коммунистиг партиязынга алдар!

СЭКП-ниң болгаш БКП-ниң, совет болгаш болгар улустарның бузулбас найыралы улам быжыгып, чүс-чүс чылдарда чурттаар болзун!

Делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң чаңгыс эви болгаш сырый каттыжыышкыны делгерезин!

Коммунизм делгерезин!

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИ.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинде

Апрель 20-де РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң хуралы болуп эрткен. Партияның XXIV съездизиниң түңнелдериниң дугайында илеткелди СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Г. И. Воронов кылган. Хуралга 1971—1975 чылдарда Россия Федерациязының улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң беш чыл планының төлевилелин СЭКП-ниң XXIV съездизиниң Директиваларынга үндезилээш ажылдап кылырының чурумунуң болгаш хуусаазының дугайында айтырыгны чугаалажып көрген.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели шиитпир хүлээп алгаш, Россия Федерациязының министерстволарынга болгаш ведомстволарынга, автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, крайкүүскомнарга, облкүүскомнарга, Москваның болгаш Ленинградтың хоорккүүскомнарынга боттарынга чагырткан бүдүрүлгелер, тудуг, эртем-шинчилел, төлевилел-конструктор болгаш өске-даа организацияларының талазы-биле беш чыл планнарының төлевилелдерин чогаадып тургускаш, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинге болгаш РСФСР-ниң Күрпланынга бо чылдың май 15-ке чедир киирип кээрин дааскан. Ол ышкаш май 15-ке чедир 1972 чылда болгаш беш чылдың дараазында-даа чылдарында кылыр капитал тудугнуң тодаргай даңзыларын база чагыг-биле күүседир ажылдарның планнарының төлевилелдерин киирген турар ужурлуг.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шиитпиринде ооң ыңай чугаалап турары болза, беш чыл планының төлевилелин ажылдап кылыр үеде СЭКП-ниң XXIV съездизинге, крайларга болгаш областарга, хоорайларга болгаш районнарга болган партия конференцияларынга, партия эге организацияларының хуралдарынга болгаш ажылчы чоннарның хуралдарынга болган саналдарны, а ол ышкаш ажылчыннарның, колхозчуларның, тускай эртемниглерниң болгаш эртемденнерниң саналдарын чугаалажып көөрү база эргежок чугула.

(СЭТА).

Совет-финлянд документиге ат салган

Апрель 20-де Москвага совет-финлянд документилерге ат салыышкыны болган.

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели-биле Финляндия Республиканың аразынга экономика, техника болгаш үлетпүр талазы-биле кады ажылдажылганы хөгжүдер дугайында Керээге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин болгаш Финляндияның Премьер-министри Ахти Карьялайнен олар ат салган.

ССРЭ-ден Финляндияже бойдус газын болгаш Финляндиядан ССРЭ-же каң хоолайларны сөөртүр дугайында, а ол ышкаш Пяозерскиниң ыяш үлетпүр ажыл-агыйын тудар дугайында база Финляндияга ийиги атомнуг электри станциязын тудар дугайында протоколдарга база ат салган.

А. Н. Косыгин болгаш А. Карьялайнен чыылганнарга чүве чугаалааннар.

(СЭТА).

„Луноход-1" немелде программа үезинде

Ырак космос харылзаазының төвү. (СЭТА). Автоматтыг аппарат «Луноход-1-ниң» алдыгы ай хүнү доозулган. Ийи ай мурнунда ажыл программазын дооскан-даа болза, ол бешки болгаш алдыгы ай хүннериниң дургузунда немелде программаны ёзугаар ажылдап турганы билдингир болгай.

Эрткен ай хүнүнүң эгезинде ийи чүс метр хемчээлдиг кратерни шинчилээри доозулган. Ол кратерниң иштинге шимчээшкин хөй даштар болгаш ийиги кратерлер бар болганындан дыка нарын байдалга эрткен. Автоматтыг аппарат оон үнгеш, алдыгы ай хүнүнүң ортан үезинде өске бир кратерниң хөй даштарынга база таварышкан.

Ооң мурнунда алдынган телевизия хевирлерин болгаш чуруктарны ажыглап тургаш, аппаратка айыыл чок орукту тыпкан. Луноходтуң башкарыкчылары бедик мергежилдиин көргүскеш, ону кратерлер аразында дески черже үндүрген.

Сөөлгү ай хүнүнүң дургузунда Ай девискээринде радиацияның байдалды шинчилээн. Немелде программаны күүседир үеде улуг кратерлерниң болгаш даштарның тургузуунуң болгаш Ай хөрзүнүнүң байдалының дугайында эртем информациялары алдынган.

Апрель 20-ниң эртенинде аппараттың системаларын хыл ваан болгаш хүн батареязын хагган. Луноходтуң эрткен ниити оруу ам 8261 метр четкен. Алдыгы ай дүнү дүшкен.

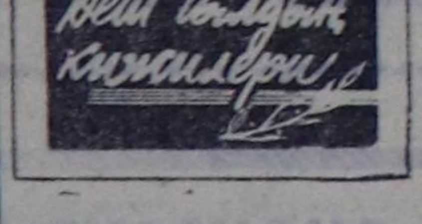

Депутат кадарчы

Каа-Хем районда «Октябрь 30 чылы» колхозтуң кежигүнү Салчак Ындынмаевич Санчат-оол 1961 чылдан бээр ниитиниң бода мал ажылынга ажылдап келген. Ажыл-агыйның бода мал фермазындан үстүнген 8 айлыг бызааларны хүлээп алгаш, оларны эдержилгеге киирип болурунга чедир кадаргаш, ферманың бодунга хүлээдип берип турар.

Шак ынчалдыр 10 чыл иштинде ажылдап келгеш, колхозка чыл санында 100 ажыг аныяк бода малды өстүрүп берип келген. 1970 чылда ооң кадарып өстүргени 117 баш дүңгүр инектиң 90 хиреэн ам бызаалапкан. Бызаалар онча-менди. Дуржулгалыг кадарчы баштай төрээн инектерни колхозтуң сүт-бараан фермазында дужаагылапкан. Аныяк инектерни фермада саап эгелей берген.

Хөй чылда колхозунга үре-түңнелдиг ажылдап келгени дээш эш Санчат-оолду колхоз баштаар чери каш удаа шаңнал-макталга киирип келген. Ленинчи юбилей медалы оон хөрээн каастап чоруур. Дуржулгалыг кадарчы бодунуң чүгле күш-ажылчы хүлээлгезин күүседири-биле кызыгаар латтынмайн. Кундустуг кожа Совединиң депутады хүлээлгезин база ак сеткилдиг күүседип турар.

В. УЙНУКАЙ.

БКП-ниң X съездизинге эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

Эргим эштер!
Өңнүктер!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының, бүгү совет улустуң өмүнээзинден бистиң делегациявыс Болгарияның Коммунистиг партиязының X съездизинге, Болгарияның бүгү коммунистеринге болгаш ажылчы чоннарынга акы-дуңманың изиг байырын дамчыдып тур. **(Адыш часкаашкыны).** Съездиниң ажылынга киржиринче чалааны дээш силерниң партияңарның Төп Комитединге сеткил-сагыштың ханызындан өөрүп четтиришкинни илергейлеп, чедиишкинниг, үре-түңнелдиг ажылдады съездиниң делегаттарынга күзеп тур бис. **(Адыш часкаашкыны).**

Эш Тодор Живковтуң кылганы Болгарияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң отчёт илеткелинде, делегаттарның саналдарында оларның дугайын чугаалааны бүдүрген кайгамчыктыг ажыл-иштер социалистиг Болгарияның бүгү өңнүктерин өөртпейн барып шыдавас. Бо бүдүрген ажыл-иштерде улустуң күш-ажылы сиңниккен, социалистиг орук-биле болгар улусту бүзүрелдиг баштап бар чоруур Коммунистиг партияның политиказы сиңниккен.

Болгарияның Коммунистиг партиязы бодунуң маадырлыг бүгү төөгүзү-биле, бодунуң ажыл-херектери-биле, улуска бердинген бараан болуушкуну-биле социализмни тургузарынга бодунуң аргазын, ону баштаарынга бодунуң эргелиин көргүскен. Марксизм-ленинизмге болгаш пролетаржы интернационализмге шынчы чорук, ажылчы чоннарның эң калбак массалары-биле сырый харылзаа, оларның хереглелдерин болгаш алыс күзелдерин билири — коммунистерге күштү берип турар чүүл бо-дур. коммунистерни социализм дээш бүгү улустуң демиселиниң хүлээп көрдүнген удуртукчулары болдурун турар чүүл бо-дур.

Болгар чер ажылдыг улусчу эвилел-биле Болгарияның Коммунистиг партиязының хөй чылда акы-дуңма кады ажылдажылгазында илереттингени Болгарияның ажылчын аңгызының болгаш күш-ажылчы тараачыннарының быжыг эвилели социализмниң идеалдарынга үндезилээш болгар улусту бузулбас кылдыр каттыштырган.

Хаанныг Болгария Европаның эң хожудаңгай чурттарының бирээзи чораан. Хөй онон чылдарның дургузунда Болгария империалистиг чөңгээлерниң объектизи болуп, дайынзырак авантюризмниң болгаш фашистиг өлүрүкчү, дерзии үүлгедиглерниң айыылынга таваржып турган. Ам бо бүгү шаандагы шагныы болуп ээлбес кылдыр арлы берген. Болгария амгы үениң күчүлүг индустриялыг болгаш мурнакчы кедээ ажыл-агыйлыг чечектелген социалистиг күрүне болу берген. Болгар хоорайлар чаа ёзу-биле көстүр. Кедээниң овуру таныттынмас кылдыр чаартынган. Амгы Болгария—тускай догуннаан күрүне, делегей амыдыралының идепкейлиг киржикчизи; социалистиг чурттарның болгаш улустарның акы-дуңма өг-бүлезиниң эргелиг болгаш хүндүлүг кежигүнү-дүр.

Бо бүгүнү мөлчүгделдиң болгаш дарлалдың кинчилеринден хосталган ажылчы чоннарның эрге-чагыргазы кылган, коммунистерниң партиязы кылган, ажылчыннар, тараачыннар, интеллигенция. улус чон кылган, эштер.

Революсчуларның хөй-хөй салгалдары оларны шиитпирлээр дээш демисежип чораан үндезин социал айтырыглар акы-дуңма социалистиг чурттарда шагда шиитпирлеттинген. Кижини кижи мөлчүүр чорук узуткаттынган, ажыл чокталыр чорук чок. Күш-ажылчы кижи бүрүзү бодун бодунуң амыдыралының, бодунуң чуртунуң ээзи болуруп бодап чоруур. Бо болза социализмни болгаш коммунизмни тургузарында чаа-чаа бедиктерже бүзүрелдиг бурунгаарлаарынга эки фундамент, айтып алган эң дидим сорулгаларны боттандырарынга идегелдиг үндезиннер. Коммунистер келир үе чыргалдыг, сагыш амыр, шаптараазын чок амыдырал хайырлаар дээр бадыткалдан ырак болбайн аан. Ниитилел хөгжүлдезиниң чаа үе бүрүзү эң нарын болгаш улуг хемчээлдиг сорулгаларны тургузуп турар. Ажыл эрге эргежок чугула бергелер болгаш чөрүлдээлер социализм болгаш коммунизм тургузуушкунунуң чорудулгазында таваржып турар. Ынчалза-даа коммунистерниң салып турар эчис сорулгалары чер-ле чедип алдынар. Олар ыяап-ла чедип алдынар-даа!

Болгарияның Коммунистиг партиязының Программазын бадылаар ужурлуг X съезд силерниң партияңарның болгаш чуртуңарның амыдыралында чаа үе-чадаaның эгелээнин демдеглеп турар-дыр. Бо хүннерде силерниң-биле кады туруп, съездиниң ажылынга киржир аргалыг болганывысты улуг алдар-хүнду, бистиң акы-дуңма партияларывысты болгаш улустарывысты тудуштурган харылзааларның бузулбас херечизи кылдыр көрүп турар бис.

Болгарияның Коммунистиг партиязы бодунуң программазының төлевилелин ажылдап кылбышаан, социалистиг чаартылгаларның чорудулгазында мөөңнеп алган дуржулгазынга, болгарияның коммунистериниң алдарлыг интернационалчы чаңчылдарын — Благоевтиң болгаш Димитровтуң чаңчылдарынга даянып шыдаан. Программаның төлевилели сайзырангай социалистиг ниитилелди тургузарынче, ажылчы чоннарның материалдыг болгаш угаан-бодал хереглелдерин улам долу хандырарынче чайгылыш чок угланышкынны айтып турар-дыр. Ол кол чүүл болгай эштер. Социализмниң кужу болза күш-ажылчы улустуң эрге-ажыктарынга социалистиг тургузугнуң бараан болуп турарында. Ооң быжыызын чажыды мында. марксизм-ленинизмниң принциптеринге ниитилелди революстуг ёзу-биле чаартыр талазы-биле ажылды баштап турар коммунистерниң ажыглап турары улусчу бүзүрелдиң үндезини мында.

Бөгүн Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы, Болгарияның Коммунистиг партиязы, өске-даа акы-дуңма партиялар эң үнелиг капитал — социализм болгаш коммунизм дээш демиселдиң интернационалчы дуржулгалыг. Коммунистиг партиялар бо дуржулганы боттарының чурттарының байдалынга таарыштыр чогаадыкчы ажыглап турар. Бис, совет коммунистер, Болгарияның Коммунистиг партиязы бодунуң төөгүзүнүң бүгү үе-чадаларында бистиң партиявыс-биле, бистиң чуртувустуң революсчулары-биле сырый акы-дуңма кады ажылдажылгага хөделип келген дээрзин эки билир бис. Совет болгаш болгар коммунистерниң бузулбас дайынчы найыралы социалистиг чурттарның ниити фронтузунуң, революстуг күштерниң ниити фронтузунуң быжыг звенозу болуп келген болгаш болур-даа. **(Үр адыш часкаашкыны).**

Чоокку беш чылда салган экономиктиг, политиктиг болгаш социал сорулгаларны шиитпирлээринге, силерниң партияңарның программазының төлевилелинде айыткан улуг эчис сорулгаларны чедип алырынга долу чедиишкинни совет коммунистерниң болгаш бистиң бүгү улузувустуң сеткил-сагыжының ханызындан изиг күзээшкиннерин силерге дамчыдарын чөпшээреп көрүңер, эштер делегаттар! **(Адыш часкаашкыны).**

Бистиң партиявыстың ажыл-чорудулгазын, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин бо иштирден бедип-биле үнелеп чугаалаан чорук бистиң делегациявысты ханызы-биле өөртү. Акы-дуңманың шак ол сагыш-сеткили дээш, Коммунистиг партияның болгаш Совет Эвилелиниң адынга маңаа чугаалаттынып турган чылыг состер дээш сеткил-чүректиң ханызындан өөрүп четтирип тур мен. Ооң-биле кады делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң көскү ажылдакчызы, бистиң улуг өңнүүвүс эш Тодор Живков баштаан БКП-ниң делегациязының бистиң съездивистиң ажылынга киришкени дээш өөрүп четтиргенивисти база катап илергейлексеп тур мен. **(Дыңмыттыг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).** СЭКП моон соңгаар-даа ленинчи интернационалчы чаңчылдарга өскерлиш чок шынчы болур, болгар коммунистер-биле, социалистиг өске-даа чурттарның коммунистери-биле, социализм болгаш коммунизм дээш демиселге бистиң бүгү-ле дайынчы эштеривис-биле найыралды болгаш кады ажылдажылганы бүгү хемчег-биле быжыглаар апаар дээрзин силерге бүзүредирин чөпшээреп көрүңер, эргим эштер. **(Адыш часкаашкыны).**

Эштер! Чурт бүрүзүнге социализм тургузуушкуну боду онзагай байдалдыг, бодунга таарышкан тускай шинчилерлиг болур. Ол черле билдингир. Ооң-биле кады, БКП-ниң Программазының төлевилелинде шыны-биле онзалап демдеглээни ышкаш, бүгү социалистиг чурттарның хөгжүлдезинде дүрүм ёзугаар болур ниити чүүлдерниң шиитпирлиг ужур-дузалыы төөгү талазы-биле бадыткаттынган болгай. Ынчангаш, чижээлээрге, БКП-ниң X съездизиниң чугаалажып турар айтырыглары биле СЭКП-ниң XXIV съездизиниң чугаалажып көрген сорулгаларының аразында ханы харылзаа-холбаа бары черле таварылга эвес-тир.

Ажылчы чоннарның чаагай байдалының көдүрлүүшкүнүн хандырары дээн ышкаш, ындыг сорулга ийи съездилерниң кичээңгейиниң төвүнде боор турары дүрүм ёзугаар болур чорук-тур. Ол сорулганы шиитпирлээриниң оруу — күш-ажылдың ниитилелде бүдүрүкчүлүүн улам ыңай өстүрери, капитал салыышкыннарның хандыр бодаттынган политиказы. улус ажыл-агыйының бүгү адырларын план ёзугаар дүүштүр хөгжүдери болур.

Социалистиг демократияны хөгжүдери, ажылчын аңгының колдакчы ролю турда социалистиг ниитилелдиң аңгыларының болгаш ниитилел бөлүктериниң чаңгыс эвин быжыглаары дээн ышкаш, ындыг айтырыглар социализмниң бүгү чурттарының коммунистериниң кезээде улуг кичээнгей салыр чүүлү болур дээрзин СЭКП-ниң XXIV съездизи-даа, БКП-ниң X съездизи-даа база катап көргүзүп турар-дыр.

Марксисчи-ленинчи теорияны чогаадыкчы ёзу-биле хөгжүдери, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезин, эрги төрениң идеологиязынга болгаш моралынга удур эптешчок демисежири ам кайы хире улуг ужур-дузалыг боор турарыл дээр дугайын бистиң ийи съездивис чугаалап турар.

(Төнчүзү 3-кү арында).

НАЙЫСЫЛАЛ КЫЗЫЛДА

Эртем-теоретиктиг конференция

СЭКП обкомунуң Политиктиг чырыдыышкын бажыңынга Кызылда Күрүнениң башкы институдунуң «Съездиден съездиге чедир» деп темалыг эртем-теоретиктиг конференциязы болган.

— Бистиң институтка улуг башкы болгаш баштыңчы В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнге тураскааткан эртем-теоретиктиг конференцияны 5 чыл улаштыр эрттирип турар. Ол онзагай, чаагай чаңчыл болу берген — деп, конференцияны ажыдып тура, институттуң проректору Л. Ф. АНТИПИН чугаалаан.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң делегады, СЭКП ТК-ның кежигүнү, партия Тыва обкомунуң бирги секретары эш С. К. ТОКА эртем-теоретиктиг конференцияга бир дугаарында чүве чугаалаан. Ол, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң ажылының канчаар эрткенин, ооң шиитпирлериниң төөгүлүг ужур-дузазын делгереңгейи-биле чугаалап, республиканың улус ажыл-агыйының ишчилериниң тоску беш чылда сорулгаларынга доктаап, аныяк салгалды өөредип, кижизидер келир үениң башкыларының мурнунда кандыг чаа-чаа сорулгалар салдынганын айыткан. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев болгаш СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннери-биле эш С. ТОКА ужуражып, Тыва республиканың ажыл-агый база культура тургузуушкунун улам ыңай хөгжүдеринге хамаарышкан айтырыгларны чугаалашканын конференцияның киржикчилеринге дыңнаткан.

Ооң соонда эртем-теоретиктиг конференция секциялар аайы-биле ажылдап эгелээн. Марксизм-ленинизм, педагогика болгаш психология, орус, тыва дылдар, математика, физика, биология талазы-биле болгаш өске-даа секциялар ажылдаан.

Марксизм-ленинизм секциязының киржикчилери СЭКП-ниң XXIV съездизинге хамаарыштыр «ССРЭ-ниң үлетпүрүнүң кол түңнелдери болгаш тоску беш чылда хөгжүлдезиниң дугайында», «Чурттуң кедээ ажыл-агыйының түңнелдери болгаш хөгжүлдезиниң перспективалары», «Совет улустуң материалдыг чаагай байдалының өзүлдези» болгаш өске-даа темаларга илеткелдерни дыңнаан.

Е. ЮМБУУ,
студент.

ЛЕНИН КЕЗЭЭДЕ БИСТИҢ-БИЛЕ

БАШТЫҢЧЫНЫҢ ЧАГЫГЛАРЫНГА ШЫНЧЫ БИС

Ленинчи комсомолдуң бүгү ажыл-херээниң ханы утказы —Ильичиниң өлүм чок чагыгларынга шынчызында, Коммунистиг партияның херээнге бердингенинде. СЭКП-ниң XXIII съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар ажыл-херекке совет анныктар, Ленинчи комсомол эң-не төлептиг үлүүн киирип келген.

Өзүп орар салгалдың коммунистиг кижизидилгезинге, чаа ниитилелди тургузарынга партияның кур күжү болгаш шынчы дузалакчызы — комсомолдуң ролю база ужур-дузазы амгы үениң байдалынга улам өзер. Комсомолдуң кол сорулгазы болза, анныктарны коммунистиг идейлиг чоруктуң, совет патриотизминиң, бедик организакчы болгаш сагылга-чурумнуг болуруунуң ёзузунга кижизидери, социалистиг тургузугнуң чедиишкиннериниң болгаш артык күчүлүүнүң дугайында анныктар ортузунга пропаганданы идепкейлиг чорудары, анныяк кижи бүрүзү чаа ниитилелдиң идепкейлиг тургузукчузу болурун чедип алыры болур дээрзин СЭКП-ниң XXIV съездизиниң резолюциязында айыткан.

Ленинчи комсомолдуң мурнунга партияның салган бо өндүр улуг сорулгаларын күүседиринге Тываның бүгү комсомолчулары, анныктары идепкейлиг киржип эгелээн.

СЭКП-ниң XXIV съездизин төлептиг уткуур, Бүгү-эвилелдиң Ленинчи зачёдун чедиишкиннииг дужаар дээш Тываның комсомол организациялары идепкейлиг ажылдаан. Съезд мурнунуң күш-ажылчы ээлчээнге 70 ажыг комсомолчу анныктар коллективтери болгаш 513 комсомол эге организациялары, он-он пионер дружиналары, отрядтары ажылгыр чоруу-биле шылгараан. Оларның хөй кезии партияның XXIV съездизинге уткуштур алган социалистиг хүлээлгелерин эрестиг күүсеткен. 11130 оолдар, кыстар, ооң иштинде 8505 комсомолчу 1971 чылдың бирги кварталының социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседип шыдаан. Бүгү-ле комсомолчу ажыл-херектериниң түңнели Ленинчи зачёт үезинде илерээн. 24.400 оолдар, кыстар, ооң иштинде 20699 комсомол кежигүнү ленинчи зачётту чедиишкиннииг дужааган. Эң-не идепкейлиг киришкен кижилерни ВЛКСМ ТК-ның «Ленинчи зачёт» деп хөрек демдээ-биле шаңнап демдеглээн.

Ленинчи зачёт үезинде комсомолдуң политчырыдылышкынның системазынга аңгыл экижээн болгаш анныктарның марксисчи-ленинчи өөредилгеже, партияның, Совет чазактың чугула документилерин өөрениринге сундулуг чоруу улам өскен. Бүгү комсомол организациялары ВЛКСМ-ниң XVI съездизиниң материалдарын долузу-биле өөренип эрткен.

Ам XXIV съездиниң материалдарын болгаш шиитпирлерин комсомолчуларга, анныктарга тайылбырлаары — комсомол организацияларының дорт хүлээлгези. Ук материалдарны комсомолдуң политиктиг чырдылышкын системазынга хандыр өөренир, эң шыырак дээн пропагандистерни, лекторларны бо ажылче эвилелдээри чугула. Партияның бо чугула документилерин анныктарга таныштырып тургаш, дыңнакчыларның составын барымдаалап теоретиктиг тайылбырны тус черниң амыдыралы-биле тодаргай чижектер-биле холбаары көскү ажылдарның бирээзи.

Ленинчи зачёттуң үезинде анныктарның ленинчи теоретиктиг номналды өөрениринге сонуургалын, экономиканың база культураның айтырыгларын практика кырынга чорударынга киржилгезин бедиткен. Ленинчи зачёттуң баш бурунгаар түңнелдери комсомолчулар болгаш анныктар ортузунда политиктиг идепкейиниң деңнелиниң өскенин, оларның Коммунистиг партияның херээнге бердингенин болгаш В. И. Лениниң чагыгларынга шынчызын көргүскен.

Комсомол организацияларының ортузунга Ленинчи зачёт үезинде «Комсомолдуң камналга фондузу» деп патриотчу эгелээшкин көскү черни ээлээн. Бо ажылдың түңнелинде республиканың комсомол организациялары «комсомолдуң камналга фондузунга» 200 муң ажыг рубльди киирген. Партия съездизиниң бүдүүзүнде бүгү комсомол организацияларының болгаш «Бодунуң мергежилиниң аайы-биле эң дээре анныяк ажылчын» деп социалистиг чарыштарның түңнелдерин үндүрген.

Республиканың колхоз, совхозтарындан — «Сүт-Хөл» совхозтуң, үлетпүрден — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың, транспортчулардан — Кызыл хоорайның № 1 автотранспорт бүдүрүлгезиниң, амыдырал-хандырылга коллективтеринден — Кызылдың аэропортунуң комсомол организациялары тиилекчилер боол шылгараан. Комсомол бөлүктериниң аразындан эки көргүзүглерни Чөөн-Хемчикте «СЭКП-ниң XXII съездизи» совхозтуң Дөргүн сүт-бараан фермазының, Барыын-Хемчикте «Барлык» совхозтуң автозевозунуң, «Тыва даг-дүгү» комбинатта ТЭЦ-те электроцехтиң комсомол бөлүктери тус-тусту чедип алгылаан.

«Бодунуң мергежилиниң аайы-биле эң дээре анныяк ажылчын» деп ат дээш чарышка тудугжулардан кран башкарыкчызы Татьяна Шаварская, чолаачылардан № 1 АТБ-ның чолаачызы Леонид Елекскарев, саанчылардан «Көк-Тей» совхозтуң саанчызы Ондар Бичии-Урут, малчыннардан «Улуг-Хая» совхозтуң кадарчызы Дунгар-оол Маадыр-оол, механизаторлардан «Совет Тыва» совхозтуң механизатору Койгун-оол Кадарчы-оол, амыдырал хандырылга коллективтеринден Бай-Тайга райпозунуң садыгжызы Тамара Иргит олар тиилекчилер боол үнгеннер.

Партияның XXIV съездизинге уткуштур чарышка эң эки көргүзүглүг ажылы дээш дыка хөй комсомол организациялары, комсомолчу-анныктар коллективтери, анныяк ажыл-ишчилер ВЛКСМ Төп Комитединиң болгаш комсомол обкомунуң шаңналдары-биле демдеглеттирген. Бо дээрге партияның улуг чыыжынга оларның күш-ажылчы белээ болган.

Комсомол эге организацияларының ажылы улам экижээн, ооң хүрээлени өскен. Амгы үеде областың комсомол организациязында 23800 кежигүн хаара туттунган, азы эрткен чылдың бо үези-биле деңнээрге, 1500 кижи хөй болуп турар. Ленинчи зачёт үезинде 246 эң дээре дээн комсомолчуларны СЭКП-ниң хүрээлененинге саналдап киирген.

Областың комсомол организациязы партияның XXIV съездизин бедик көдүрлүүшкүннүг ажыл-иш-биле уткаандаа болза, ажылда бар чамдык четпестерни борта демдеглээр апаар. Хамыктың мурнунда чамдык комсомол организациялары Ленинчи зачётче комсомолчу бүгүдезин хаара тудуп шыдаваан. Таңды, Тес-Хем, Бии-Хем, Өвүр болгаш Каа-Хем районнарның комсомолчуларының чамдыктары Ленинчи зачётка барык-ла киришпээн болуп турар. Чамдык комсомол организациялары Ленинчи зачёт үезинде организакчы ажылды кошкак чорутканының түңнелинде дыка хөй оолдар, кыстар социалистиг хүлээлгелерин албааны илерээн.

Бии-Хемде «Кызыл тараачын» колхозтуң Ээрбек салбырында 18 комсомолчу бар. Оларның чаңгызы-даа социалистиг хүлээлгелерни албаан болган. Бо чүл дээрге, мында комсомол организациязының (секретары Саара Оюн) Ленинчи зачётка шуут киришпээнинин херечизи-дир. Ол ышкаш «Саян» совхозтуң Сесерлиг салбырында 26 комсомолчулардан 18 кижи кадарчылар, сакманщиктер болуп ажылдап келген. Ол комсомолчулар эки ажылдап турза-даа, оларның аразында социалистиг чарыш организастаттынмаан. Комсомол секретары Дондуп Бичен кайы малчынның эки ажылдап турарын, кандыг хүлээлге алганын барык билбес болуп турар.

Комсомол организацияларының ажылында өске-даа четпес ажылдар бар. Ону чайладып, эки ажылдаары комсомолчу-анныктарның кол сорулгалары дээрзи билдингир. СЭКП-ниң XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш бистиң республиканың комсомол организациялары тодаргай хемчеглерни ап, бо хүннерде улам кызымаккай ажылдап киришкен.

Май 3-тен 10-га чедир Бүгү-эвилелдиң комсомол хуралы болур. Комсомол эге организациялары СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин күүседир талазы-биле кандыг тодаргай ажылдар кылырын аңаа чугаалажыр. Борта республиканың бүгү комсомолчулары идепкейлиг киржип, ленинчи чагыгларга шынчызын база катап көргүзерлер.

А. КАНЗАЙ,
ВЛКСМ Тыва обкомунуң секретары.

ДЭЭДИ ХАВЫЯНЫҢ ЭДИЛЕКЧИЛЕРИ ЧУГААЛАП ТУР

Мен хойжу кижи мен. Ниитиниң малын малдааныымдан бээр ам чээрби чыл чоокшулап тур.

Колхоз бүдүрүлгезинге хөй чылдарның дургузунда ак сеткилдиг эки ажылдап келгеним дээш каш чыл бурунгаар мени, элээн хөй эштер-биле кады, партия болгаш чазактың бедик шаңналы Ленин ордени-биле шаңнааны меңээ база бир өөрүшкү, чоргаарал болуп амыдыралымга кезээде артып калыр.

Делегейниң ажылчы чонунуң улуг баштыңчызы Ленин башкының биске тыпсып бергени магалыг чаагай аас-кежикти кезээде утпайн чорууруун хоочун салгалдың кижилери бистер анныяк өскенге чагып сургап чоруур бис. Бодап-даа көрүңерден. Шаанда шагда болза, бай хөреңгитен кижилерге чайлаш чок хөлечик, чалча болур хуу-салымныг тыва арат мен, улуг Лениниң, Октябрь революциязының ачызында алдар атка чедип, ынак баштыңчывыстың дүрзү-хевирин сиилип чураан улуг хавыяны хөректе калап алган хой кадарып чоруур тур мен. Совет кижи ындыг чаагай амыдыралга канчап өөрүвес боор.

Партияның чоокта чаа болуп эрткен XXIV съездизиниң дугайын улуг сонуургал-биле дыңнап келдивис. Аңаа чугаалашкан айтырыглар совет кижилерниң амыдырал-чуртталгазын улам экижидеринге, бистиң чуртувустуң күчү-шыдалын быжыглаарынче угланган боор-дур. Ылаңгыя съездиге чораан бистиң делегаттарывыстың радиога чугаалаан сөстерин мага ханып дыңнадывыс. Ажыл-агыйывысты экижидер, мал болгаш чер ажылын хөгжүдер дээш улам күжениишкинниг ажылдаарын эш Тока дыка-ла чагып чугаалады.

Мээң хууда хүлээлгем чүс хойга онаапшыр чүс хураганны камгалап алыры чүве. Ол ам күүсеттинген.

К. САРЫГ-ООЛ,
«Кызыл тараачын» колхозтуң хойжузу.

Бо Межегейге баштайгы колхоз тургустунарда-ла трактористеп эгелээн кижи мен. Оон бээр барык-ла үжен чылдың нүүрүн көрүп тур мен. Ам-даа каң аъттың дынын тутпушаан мен.

Мээң удуртуп турарым хову-трактор бригадазы эрткен юбилейлиг чылды багай эвес дооскан. Бригаданың тарылга шөлү 1500 гектар ажыг. Ол колдуу-ла тараа культуралары. Чер ажылының культуразын бедидип тургаш, сески беш чылдың сөөлгү чылында гектар черден 14 центнер дүжүттү алдывыс. Ол хире чаагай дүжүттү бригада бүрүзү-ле чедип ап шыдаар ужурлуг.

Тоску беш чылдың баштайгы чылында бригаданың механизаторлары партияның XXIV съездизинге төлептиг белек-биле ужуражыр дээш күжениишкиннииг ажылдавышаан, техника септелгезин мартта-ла бүрүн дооскан. Ам бо хүннерде шөлдерде шык базырыышкынын чорудуп тур бис.

Бо чылын гектар чер бүрүзүнден 16 центнерден эвээш эвес дүжүттү алырын шиитпирлээн бис. Ол болза, партияның XXIV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынга салышкын болур.

Улуг баштыңчы болгаш башкы В. И. Лениниң төрүттүнген хүнүн бистер база-ла чедиишкиннерлиг уткуп тур бис. Часкы хову ажылдарын кыска хуусаада бедик агротехниктиг деңнелге чорудары ол болур.

Партия болгаш чазак механизаторлар дугайында доктаамал сагыш салып турар. Мени ийи удаа Төрээн чурттуң дээди хавыязы — Ленин ордени-биле шаңнаан чорук ол дугайын тодаргай херечилеп турар. Мен Ленинни чүрээмде кадагалап чор мен. Моон соңгаар-даа кызымак ажылдаары мээң хүлээлгем.

П. ЕРМОЛАЕВ,
«Межегей» совхозтуң хову-трактор бригадазының бригадири.

Коммунистиг партияның XXIV съездизиниң ажыттынар хүнүн төлептиг күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткуур дээш найысылалдың үлетпүр бүдүрүлгелериниң аразынга калбарган социалистиг чарышка идепкейлиг киржип, бирги кварталдың планын бүрүн күүсеткеш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн эрткен чылдың ол үези-биле деңнээрге, 5 хуузга бедиткен бис. Хлеб, боова кылыгларның ассортиментизи көвүдээн, ооң шынары экижээн.

Мээң удуртуп турарым хлеб пегиниң коммунистиг күш-ажыл бригадазында 8 кижи бар. Олар бо бүдүрүлгеге хөй чылдар иштинде ажылдап келген, ажылынга бедик мергежилдиг кижилер болуп турар. Ынчангаш бригада ай, квартал даалгаларын үргүлчү чогуур хуусаазында, шынарлыг күүседип келген.

Чурттуң партия организацияларының төлээлери партияның XXIV съездизинге чыглып алгаш, 1971—1975 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң беш чыл планының айтырыгларын чугаалажып көрүп турда, ооң ажылын кайгамчык улуг сонуургал-биле хайгаарап турдувус. Директиваларның үндезин айтырыы болза, совет кижилерниң материалдыг чаагай чоруун улам бедидери болуп турар.

«Далган-крупа үлетпүрүнүң бүдүрүлгелеринге бедик сорттарның далганын эргежок чугула хемчээлге бүдүрерин хандырар» деп, Директиваларда онзалап айыткан. Ооң-биле чергелештир, ук үлетпүрнүң материал-техниктиг баазазын быжыглаарын партия болгаш чазак кончуг чугулалап көрүп турар.

Чаа беш чылда Кызылга ээлчегде-ле 45 тонна далганны болбаазырадып кылыр чаа заводту тударын көрүп турар. Күш-ажыл байдалы экижири-биле чергелештир бүдүрүлгениң технологтуг чорудулгазының сайзыраңгайжыыры чугаажок.

М. ЗИМЕНИНА,
Кызылдың хлеб заводунуң ажылчыны.

ХАРЫЫСАЛГА БОЛГАШ ӨӨРҮШКҮ

Владимир Ильич Лениниң элээн хөй ажылдарын тыва дылга очулдуруп үндүрер ажылга редактор боол киришкен мен. Оларның иштинде улуг баштыңчының «Күрүне болгаш революция» деп ажылын тускай ном кылдыр парлап үндүреринге киришкеним меңээ уттундурбас болгаш өөредиглиг болган.

«Күрүне болгаш революция» — марксизмни чогаадыкчы ёзу-биле хөгжүткен шылгараңгай чогаал. Аңаа В. И. Ленин күрүне дугайында марксисчи өөредигни эң-не баштай ханызы-биле шинчилеп көрген, күрүнениң теориязын эртем ёзузу-биле бүгү талалыг чырыткан, марксизмниң дайзыннарынга удур партийжи демиселдиң үлегерин көргүскен.

Ол чогаалга Маркс биле Энгельстиң күрүне дугайында үзел-бодалдарының канчаар сайзырап кел чораанын, күрүне айтырыы марксизмниң өөредииниң үндезин чүүлдериниң бирээзи болурун Ленин онзалап демдеглээн. Ниитилелдиң аңгыларга хуваалганы-биле күрүнениң холбашканын анализтеп көргеш, социалистиг революцияның болгаш пролетариат диктатуразының чайлаш чок тиилээрин база ооң хоойлуларын үндезилеп айыткан, пролетар күрүнезиниң болгаш пролетаржы демократияның алыс утказын, эчис сорулгаларын тодараткан. Социализм болгаш коммунизм дугайында марксисчи өөредигни хөгжүдүп, өске-даа айтырыгларны ол номга чырыткан.

Бо чугула ажылдың тыва дылга очулгазын редакторлаар аас-кежик мээң үлүүмге таварышкан. Ынчаарда чаа-ла Тываның ном үндүрер черинге ажылдап кирген, редактор практикам-даа чегей турган. Меңээ дуржулгалыг очулдурукчулар болгаш редакторлар С. Серен, С. Кызыл-оол, Н. Тава-Самбу, ылаңгыя СЭКП обкомунуң комиссиязының кежигүнү С. Ортун-оол олар дорт дузаны чедирген. Ол эштерниң дузазы-биле «Күрүне болгаш революция» деп чогаалдың очулгазын беш-алды корректура чедир номчуп тургаш үндүрген мен. Ол чугула ажылга киришкеним болза, меңээ теория болгаш мергежил талазы-биле улуг ужур-дузалыг болган. Баштыңчының тыва дылга үндүрген ажылдарын («Күрүне болгаш революцияны» база) Москвада В. И. Лениниң Төп музейинде делгеп кааның сөөлүнде көргеш, онза өөрээнимни маңаа чугаалавас аргам чок.

Ю. КЮНЗЕГЕШ.

ДЕЛЕГЕЙНИҢ СУРАГЛЫГ КИЖИЛЕРИ В. И. ЛЕНИН ДУГАЙЫНДА

В. И. Лениниң дугайында муң-муң номнарны, чүүлдерни, сэктышкыннарны бижээни билдингир. Бүгү делегейниң ажылчы чоннарының баштыңчызы, гениалдыг угаанныг В. И. Лениниң дугайында чамдык шылгараңгай политиктиг болгаш хөй-нити ажылдакчыларының чугаалаан чүүлдерин мооң адаанда киирдивис.

МАРСЕЛЬ КАШЕН (1869—1958) — француз болгаш делегейниң ажылчын шимчээшкининиң хоочун ажылдакчыларының бирээзи:

«Ленин теоретик болгаш шиитпирлиг хөделиишкинниң кижизи болбушаан, ам делегейниң ажылчын шимчээшкининиң эң улуг баштыңчызы боол турар».

ХО ШИ МИН — (ВДР-ниң президентизи чораан Вьетнам болгаш делегейниң ажылчын шимчээшкининиң көскү ажылдакчызы:

«Ленин—пролетар революциязының улуг башкызы. Ол—ажылгыр чорукка, камналгага, арыг-силиг, дорт чорукка бисти өөредип турар эң-не бедик моральдың кижизи.

Ленин мөңге чурттаар».

ВАЛЬТЕР УЛЬБРИХТ — ГСЧП ТК-ның Бирги секретары, ГДР-ниң Күрүне чөвүлелиниң даргазы:

«Кижилер Ленин дугайында чүнү-даа дыңнаваан ындыг булуңнуң чер бөмбүрзээниң кырындан тывтыры чегей-ле боор. Оон ады чүс миллион бөдүүн кижилерниң хосталга болгаш аас-кежик дээш демиселиниң сүлдези болу берген. Ажылчын аңгының херээ дээш, социализм дээш дидим демиселчилерниң чаа-чаа салгалдары Лениниң мөөү-шынарында кижизиттинип турар».

РОМЕН РОЛЛАН (1866—1944) — шылгараңгай француз чогаалчы:

«Марксисчи сүзүглел-биле болгаш ооң материалистиг фатализми-биле эптежир хире эвес эмин эрттир индивидуалист болгаш идеалист кижи болгай мен. Ынчалза-даа ооң ужур-дузазын үнелеп көргеш, чогум-на, ооң ужурунда Ленинни дыка-ла магадап көөр кижи-дир мен. Мен бистиң чүс чылдың Европазында ол хире күчүлүг өске ындыг кижини билбес мен. Ол кижи төрелгетенниң үй-балай далайынче бодунуң тура-соруунуң уг-шиин дыка ханы, дыка күчүлүг башкарган, ол башкарылганың изээн оруу чалгыглардан үр үе иштинде чавырлып читпес, кандыг-даа шуурганнар боол турза, ол корабль чаа делегейже аажок күштүг эшкедедип бар чоруур».

ЯНОШ КАДАР — Венгрияның САП ТК-ның бирги секретары: «Өлүм чок Ленин, большевиктер партиязы болгаш революсчу массалар хааның помещик-капиталистиг тургузуун дүжүр октааш, делегейге баштайгы ажылчын-тараачын күрүнени тургускаш, бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузалыг херекти кылган деп чүвени амгы үеде шупту кижилер билир».

СОЦИАЛИЗМНИ ТУРГУЗАРЫНЫҢ ЭКОНОМИКТИГ ПРОГРАММАЗЫ

(В. И. ЛЕНИНИҢ «АЪШ-ЧЕМ ҮНДҮРҮҮНҮҢ ДУГАЙЫНДА» ДЕП АЖЫЛЫНЫҢ ПАРЛАТТЫНГАНЫНЫҢ 50 ЧЫЛ ОЮНГА)

1921 чыл бистиң чуртувустуң, бистиң партияның, черле делегейге бир дугаарында социализм тургузарының төөгүзүнде эргилделиг чыл болган. Ужур чүдел дээрге, ол чылын үш ажыг чыл уламчылап келген хамааты дайыны болгаш даштыкы интервенция доозулган, иштикиниң болгаш даштыкының боо-чепсектиг дайзыннарын чылча шапкаш, чаа, тайбың тургузуушкунунуң сорулгаларынче партия болгаш чурт кирип эгелээн чыл. Биргээр сөглээрге, 1918 чылдың чазынында Коммунистиг партияның болгаш анныяк Совет күрүнениң кирип эгелээни — үш чыл үргүлчүлээн хамааты дайынынга үзе кирдирген турган сорулгаларны — социализм тургузуушкунунуң сорулгаларын ам уламчылаарынче шуут кирер арга тургустунуп келген.

1918 чылда ол сорулгалар теория талазы-биле улуг нуруузунда төлевилеттинип турган болза-даа, практика кырынга олар шенеттинмейн артып калган, а дыка хөй талалар теория-даа талазы-биле чедир ажылдаттынмайн арткан турган. Ынчангаш 1921 чылда социализм тургузуушкунунуң теоретиктиг-даа, практиктиг-даа айтырыгларынче партия, В. И. Ленин, Совет күрүне кирип эгелээн, ооң ужурунда ол чылын В. И. Лениниң бижээн ажылдары база ол чылын болгулаан партияның X съездизи болгаш X Бүгү-российн конференциязы, орта В. И. Лениниң чугаалары болгаш оларның шиитпирлери социализм тургузуушкунунуң ниити теоретиктиг болгаш практиктиг айтырыгларынга төөгүлүг ужур-уткалыг болуп турар. Ол документилерниң иштинде төп черни 1921 чылдың апрель 21-де парлап үндүрген В. И. Лениниң «Аъш-чем үндүрүүнүң дугайында» деп ажылы ээлеп турар. (Бо ажылды В. И. Лениниң чогаалдарының бешки үндүрүлгезиниң 43-кү томунуң 203 — 245 арыннарында киирген. Тыва дылда В. И. Лениниң шилиттинген чогаалдарының үш томнуг үндүрүлгезиниң III томунуң 167—212 арыннарында парлаан. Бо чүүлге ол томнуң арыннарын адаанда айыткылаан).

Ук ажыл парлалгага үнген соонда РКП(б)-ниң Төп Комитеди тускай доктаалы-биле областарның, губернияларның болгаш уездилерниң партия организациялары боттарының организакчы болгаш пропагандисчи ажылынга ол ажылды ажыглаарын сүмелээн.

Ол үеде бистиң чуртувус социализм тургузуушкунунга кирип тура, ооң теоретиктиг болгаш практиктиг ниити айтырыгларын шиитпирлээри-биле чергелештир чурт иштинге тургустунуп келген онзагай байдалдың — дөрт чыл уламчылаан империалистиг дайынның болгаш хамааты дайынының түңнелдеринде тургустунуп келген ажыл-агый хоозуралының, экономиканың эң берге айтырыгларын катап шиитпирлээр ужурга таварышкан.

Чурттуң иштики экономиктиг байдалын ап көргеш, В. И. Ленин болза, бистиң экономиквыстың кол элементилери 1918 чылда турганы ышкаш хевээр артса-даа «хамааты дайыны чурттуң хоозураарын эмин эрттир күштелдирген, ооң бүдүрүкчү күштерин катап тургузарын саадаткан, пролетарийлерни чүүден-даа артык сулараткан. Оон кырынга 1920 чылдың дүжүт чогу, чут, малдың өлүп хораны немешкен, ооң ужурунда транспортту болгаш үлетпүрнү катап тургузары улам саадаан, чижээ, бистиң кол одаар чүүлүвүс болур ыяшты тараачыннарның аъттары-биле сөөртүрүнге чедирген» (т. 43, арын 218, тыва дылда т. III, арын 181).

Бистиң чуртувустуң бүдүрүкчү күштериниң хоозуралының бир чижээ болза бүдүн 1921 чылдың дургузунда чуртка чаңгыс миллион безин тонна каң эзилдиртинмээн, чүгле 250 муң тонна каң эзилдиртинген турган. Чүгле материалдыг бүдүрүкчү күштер эвес, а харын кол бүдүрүкчү күш болур ажылчын аңгы база быдарап, ооң чамдык кезии аңгы шынарын ышкынып, пролетар диктатуразының алыс үндезинин сулурадырынга салдар чедери магат чок турган.

Тараачыннар болза хамааты дайынының чылдарында арга чоктуң кырындан боттандырган «шериг коммунизминге» (аъш-чемни шуут онаалда-биле тараачыннардан хураагаш, шериглерни, ажылчыннарны чемгерип турган системага) хөңнү чокталып черле политиктиг нарыыдаашкыннарга чедирип турган. Чижээ, партияның X съездизи болуп турар хүннерде Кронштатка болган үймээнни биче буржуазчы халаптың илерээшкини ол деп Ленин характеристикалаан. Шак мындыг үеде, 1921 чылдың март 8—16 хүннеринде партияның X съездизи чыылгаш, өске чугула партийжи политиктиг айтырыглардан аңгыда аъш-чемни онаап-хураар политикадан аъш-чемниң үндүрүүн онаар политикаже шилчиирин доктааткан. Ол политиканы — бир-тээ онаалда үезинде бүгү-ле тарааны шуут хураар турган болза, ам үндүрүгнү баш удур доктаадыр, оозун төлээн соонда, тараачыннар артыкшылын хостуг садыглап болур системаже шилчээн болганда — ону чаа экономиктиг политика деп адаан.

Баштай көөрге бо дээрге үндезин айтырыг болбаа дег. Ынчалза-даа харын-на ол политика чуртту хоозуралдан дүрген үштүрүн шиитпирлевишаан, черле ынчаш капитализмден социализмче шилчииринин үезинде пролетар партиязының, пролетар диктатуразының чайлаш чок шиитпирлээри — калбак тараачын массаны социалистиг орукче киирериниң, аар үлетпүрнү тургузарының, чуртту электрижидериниң үндезин айтырыгларын дүрген шиитпирлээриниң — допчулап сөглээрге, социализм тургузарының ниити экономиктиг программазын ында берип турар болган. Ынчангаш В. И. Лениниң бо ажылы, база аңаа хамаарышкан ол үедеги чугаалар болгаш партия документилери төөгүлүг ужур-уткалыг болгулап турары ында.

Аъш-чем онаалдазын аъш-чем үндүрүү-биле солуптарга социализм тургузарының экономиктиг айтырыглары канчаар шиитпирлеттине бээрил? Ол дугайын Владимир Ильич мынчаар тайылбырлап турар: «Ажылчыннарның байдалын экижидеринге хлеб болгаш оттулар чүүл херек... Тараачыннарның байдалын экижитпейн, ооң бүдүрүкчү күштерин көдүрбейн чыткаш, хлебти бүдүрерин болгаш тыварын, оттулар чүүлдү белеткээрин болгаш сөөртүрүн көвүдедип шыдавас. Тараачыннардан эгелээр херек... Ам эң-не соңгаарлаттынмас чүүл болза, тараачын ажыл-агыйның бүдүрүкчү күжүн дөп-дораан көдүрүп шыдаар хемчеглер болур. Чүгле ону таварыштыр ажылчыннарның байдалын экижидерин болгаш ажылчыннар биле тараачыннарның эвилелин быжыктырарын, пролета-

ӨӨРҮШКҮЛҮГ ТҮҢНЕЛДЕР, КАЛБАК ПЕРСПЕКТИВАЛАР

БКП-ниң X съездизи ажыттынган

СОФИЯ. СЭТА-ның тускай корреспондентилери Н. Колесов, В. Пимонов, А. Семенов оларның дамчытканы:

Улусчу Болгария Болгарияның Коммунистиг партиязының X съездизин политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүннүң байдалында уткаан. Болгар коммунистерниң шуулганы партияның болгаш чурттуң хөгжүлдезиниң кол угланыышкыннарын каш-каш чылдарда бурунгаар тодарадыр ужурлуг БКП-ниң Программазын чугаалажып көөр болгаш хүлээп алыр. Съезд социалистиг ниитилелдиң тургузуушкунунда ынар талазы-биле чаа үе-чаданы баш бурунгаар көрүп турар амгы беш чылда БУР-нуң социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң талазы-биле директиваларны бадылаар.

Партияның бо программалыг документилерин бүгү улустуң калбаа-биле чугаалажып көөрү съезд мурнунда эрткен. Болгарияның ажылчы чоннары партияның угланыышкынын чаңгыс эп-сеткил-биле чүүлдүгзүнүп, салдынган эчис сорулгаларны чедип алырынга бүгү күштерин киирериңге бүрүн белениң илергейлеп турар деп чүвени чугаалажып көрүүшкүн көргүскен.

Съездиде олуржуп турар 1500 ажыг делегат болгар коммунистерниң чүгле 700 муң кижилиг армиязын төлээлеп турар эвес-ле болгай. Съездиниң делегаттары — социалистиг тургузуушкуннуң чаа-чаа чедиишкиннеринче партияның удуртулгазы-биле чоруп орар бүгү улустуң бодалының болгаш күзел-соруктарының илередикчилери. Социалистиг чурттарның акы-дуңма партияларының, делегейниң хөй-хөй чурттарының коммунистиг болгаш ажылчын партияларының делегациялары база ында.

Эртенгиниң тос шак... БКП ТК-ның Бирги секретары Т. Живков, БКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүннери болгаш кежигүнге кандидаттары, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев, акы-дуңма партияларның делегацияларының удуртукчулары президиумга көстүп кээрге, оларны чыылганнар диңмиттиг, үр адыш часкаашкыны-биле уткаан. Залга адыш часкаашкыны диңмиреп, «БКП!», «СЭКП!», «Мөңге найырал»! дээн йөрээлдер салыышкыны, «Ура!» чаңгыланып турган.

БКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү **Т. Павлов** съездини ажыткан.

Индирде — БКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү **С. Тодоров.** 82 чурттуң акы-дуңма коммунистиг болгаш ажылчын партияларының база национал-хосталгалыг шимчээшкиннериниң 89 делегиязы БКП-ниң X съездизинде келген дээрзин ол дыңнаткан.

С. Тодоров СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев баштаан СЭКП-ниң делегациязынга чүректиң хаанызындан байыр чедирген. Залда — адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген. Чыылганнар «СЭКП—БКП!», «СЭКП!», «СЭКП!», «СЭКП!», «Мөңге найырал!» дээн йөрээлдерни салган, «Ура!» чаңгыланып турган.

Өске-даа партияларның делегацияларының адрезинге байыр чедириишкинниң чылыг сөстерин база бараалгаткан.

Ооң дараазында делегаттар съездиниң президиумун болгаш өске-даа ажылчын органнарын чаңгыс үн-биле соңгуп, хүн чурумун бадылаан: 1. БКП ТК-ның отчёт илеткели; 2. БКП-ниң Төп контроль-ревизия комиссиязының отчёду; 3. Партияның Программазын хүлээп алыр; 4. 1971—1975 чылдарда Болгария Улус Республиканың социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң талазы-биле директиваларны бадылаар; 5. Партияның төп органнарын соңгуур.

Хүн чурумунуң бирги айтырыының талазы-биле БКП ТК-ның отчёт илеткелин БКП ТК-ның Бирги секретары Тодор Живков кылган.

Т. ЖИВКОВТУҢ ИЛЕТКЕЛИ

БКП-ниң IX съездизиниң соонда эрткен чылдар Болгарияның Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле чурттуң чонунуң чедип алган улуг чедиишкиннеринге, келир үеде чаа, дидим болгаш бүрүн боттуг планнарны айтыр арганы берген чедиишкиннеринге болгар коммунистерниң күзел ханыышкынының сеткил-сагыжын хайныктырган дээрзин эш Т. Живков чугаалаан.

Ол болза коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкиниң чаңгыс эвин, сырый каттыжыышкынын быжыглаар, марксисчи-ленинчи партия, чайгылыш чок интернационалчы партия болур Болгарияның Коммунистиг партиязының алдар-хүндүзүн улам ыңай бадыткаар талазы-биле партияның делегейге калбак ажыл-чорудулгазының база чылдары болган.

Ол чылдарда Болгария бодунуң экономиктиг болгаш угаан-бодал көдүрлүүшкүнүнүң оруунга чаа улуг базымны кылган, акы-дуңма социалистиг чурттар-биле бодунуң бүгү талалыг харылзааларын быжыглаан болгаш хөгжүткен, хамаарышпас болгаш чечектелген социалистиг күрүне болуп, бодунуң догуннаарының болгаш хөгжүүрүнүң үндезининиң үндезини — акы-дуңма улуг Совет Эвилели-биле найыралды улам калбарткан болгаш хөгжүткен. БУР бүгү делегейге тайбың дээш чайгылыш чок демиселчи, чоокта чаа хосталган болгаш хөгжүп орар чурттарның ак сеткилдиг өңнүү, улустарның эрге-ажыктарын болгаш күзел-соруун бот-боттарының хүндүлээринге үндезилээш күрүнелер аразында бот-боттарын билчир чоруу болгаш кады ажылдажылгазы дээш эки эвилелчи болур бодунуң делегейге алдар-хүндүзүн быжыглаан.

Бистер-даа, бүгү дептиилгелиг кижи төрелгетен-даа Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXIV съездизин — Ленинниң партиязының идей-теоретиктиг болгаш организакчы аажок улуг генийиниң бүгү күштүүн, совет кижилериниң бүдүрген улуг күш-ажылчы иштерин, коммунизмни тургузуп турар чурттуң экономиктиг болгаш угаан-бодал талазы-биле кызыгаар чок аргаларын база катап илереткен болуушкунну уттундурбас бодал-биле чурттап турар хүннеривисте бистиң партиявыстың X съездизи ажыттынган деп, Т. Живков демдеглээн. Бистиң совет эштеривистиң болгаш акы-дуңмаларывыстың бүдүрген үүле-иштери бистиң сеткил-сагыжывысты, X съездиниң делегаттарының, бүгү болгар коммунистерниң, бүгү болгар хамаатыларның аажок улуг өөрүшкүзүн болгаш чоргааралдын хайныктырып турар. Ол чедиишкиннер кижи төрелгетенниң коммунистиг келир үези дээш аажок улуг тулчуушкуннарга совет коммунистер болгаш совет улус-биле хол-холундан туттунчуп алгаш чорууруңга бистиң угаан-бодалывысты, бистиң күзел-соруувусту быжыглап турар.

Илеткелде улуг кичээнгейни БКП-ниң болгаш БУР-нуң делегей байдалының айтырыгларынга база даштыкы политика талазы-биле сорулгаларынга салган. Ийи съездиниң аразында социалистиг чурттар боттарының хөгжүлдезинге улуг чедиишкиннерни чедип алган, оларның делегейге алдар-хүндүзү, кижи төрелгетенниң салым-чолунга салдары бедээн дээрзин эш Т. Живков демдеглээн.

Социалистиг дем каттыштырылгазының чедиишкиннеринде онза ачы-хавыяа ам делегей социализмниң, тайбың, бот-боттарын билчири болгаш кады ажылдажылга дээш демиселдиң чөленгиижи болуп турар Совет Эвилелиниң өндүр улуг чедиишкиннеринге хамааржыр деп, эш Т. Живков айыткан.

СЭКП-ниң чоокта чаа боопэрткен XXIV съездизинге хамаарыштыр эш Т. Живковтуң демдеглээни: СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң кайгамчыктыг илеткели болгаш съездиниң документилери Совет Эвилелиниң хөгжүлдезиниң чаа өндүр чаагай программазын болгаш бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарының программазын айыткан. БКП болгаш болгар улус ол программага байыр чедирип, ону бүрүнү-биле деткип турар.

Бодунуң ханы мерген угаангыр болгаш эрес-маадырлыг Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле совет улус бодунуң улуг болгаш тиилеттирбес Совет Ада-чуртунга коммунистиг ниитилелдиң материалдыг болгаш угаан-бодал үндезиннерин улам ыңай тургузарының, бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарының херээнге СЭКП-ниң XXIV съездизиниң айыткан сорулгаларын амыдыралга боттандырар дээрзинге чигзиниг чок деп, оратор медеглээн.

Болгария Улус Республика акы-дуңма социалистиг чурттар-биле бодунуң харылзааларын социалистиг интернационализмниң тендиш дивес үндезининге тургузуп турар деп, оратор ооң дараазында демдеглээн.

Сөөлгү чылдарда Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң кежигүннери чурттарның кады ажылдажылгазының хөгжүлдези чаа үе-чаданы эгелээн деп, ол чугаалаан. Бистиң чурттарывыс социалистиг интеграцияга үндезилээш национал экономикаларны улам ыңай чоокшулаштырарын боттандырган. Бистиң тайбыңга ынакшылдыг чүткүлдеривиске империализмниң удур демиселиниң, НАТО-нуң болгаш өске-даа агрессчи блоктарның идепкейжээниниң чылдагаанында бистиң социалистиг чаалап алыышкыннарывыстың идегелдиг камгалакчызы — Варшава Керээзиниң организациязын быжыглаар болгаш сайзырацгайжыдар ужурлуг болган.

БКП-ниң IX болгаш X съездилериниң аразындагы үеде делегейниң ажылчын шимчээшкининиң хөгжүлдезинде эң-не боттуг болуушкун болза марксизм-ленинизмге болгаш пролетарлыг интернационализмге үндезилээш делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эвин катап тургузар база быжыглаар дээш демисел болган дээрзин Т. Живков оон ыңай чугаалаан.

Илеткелчиниң оон ыңай демдеглээни болза, сөөлгү үеде кыдат удуртукчулар Париж Коммуназының алдарлыг юбилейин ажыглап алгаш, делегейниң коммунистиг шимчээшкининче, социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарынче, моон-биле чеди он чылдың дургузунда делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң ээлчег чок тук тудукчузу боор келген Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынче шаан халдаашкынын катап эгелээннер.

Болгарияның Коммунистиг партиязы кыдат удуртукчуларның халдаашкыннарын болгаш хоп-мегечи чулчуруушкуннарын, коммунистиг шимчээшкинге, социалистиг чурттарның хүрээлеңинге башкаланыышкынны кылырынче, антиимпериалистиг фронтуну кошкадырынче оларның оралдажыышкыннарын шиитпирлии-биле буруу шаап көрүп турар. БКП моон соңгаар-даа барыын болгаш «чөөн»-даа үзелдиг ревизионизмге, национализмге болгаш антисоветизмге удур шиитпирлиг демисежир болгаш делегейниң социалистиг системазын, делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкинин, бүгү делегейниң антиимпериалистиг бүгү күштериниң эп-сеткил каттыштырылгазын болгаш чаңгыс эвин улам быжыглаар дээш демиселге салыышкынын киирер.

Империализмниң агрессчи политиказының бүгү күжү социалистиг дем каттыштырылгазынга, хамыктың мурнунда ооң авангарды—Совет Эвилелинге удур угланган деп, Т. Живков уламчылаан. Чогум-на ооң ужурунда империализм социализмге удур чепсектиг агрессиядан безин чалданмайн турар.

Америк империализмниң агрессчи үндезини болгаш авантюристиг байдалы Вьетнамга удур, Индий-Кыдаттың улустарынга удур кем-буруулуг дайынындан тодаргайы-биле көстүп турар деп, Т. Живков медеглээн.

Чоокку Чөөн чүкте байдалга хамаарыштыр Т. Живковтуң медеглээни болза, делегейниң ол девискээринде дүвүреезиниң байдалдың харысалгазы АКШ-ка онаажып турар. Ол Израильди деткип, ону чепсеглеп, ооң агрессчи политиказын болгаш эжелекчи чилбизин өскүдүп турар.

БУР-нуң даштыкы политиказының талазы-биле ажыл-чорудулгазының кол чүүлү тайбыңның болгаш Европага айыыл чок чоруктуң айтырыглары боор турган деп, Т. Живков демдеглээн. Айыыл чок чоруктуң болгаш кады ажылдажылганың айтырыгларының талазы-биле нийти европа чөвүлел хуралы ол ол диптиң улустарының амыдыралчы эрге-ажыктарынга дүгжүп, бо үениң чугула чүүлү болган ужурунда ону ыяап ла чыылдырар ужурлуг.

1970 чылда Совет Эвилели-биле ГФР-ниң, Польша биле ГФР-ниң аразынга чардынган керээлерниң Европага политиктиг байдалды экижидеринге чугула ужур-дузалыын Т. Живков демдеглээн.

ГДР-ни делегей эргелеринге дүүштүр хүлээп көөрү, ооң Барыын Европада чурттар-биле харылзааларын чогумчалыг болдурары, а ол ышкаш ГДР-ни КНО-га болгаш өске-даа делегей организацияларынга хүлээп алыры Европага политиктиг байдалды улам экижидеринге улуг ужур-дузалыг деп, ол демдеглээн.

Кожа-хелбээ күрүнелер-биле харылзааларга доктаагаш, Т. Живковтуң демдеглээни болза, Болгария Улус Республика Балкан чурттарының аразынга экономиктиг, политиктиг болгаш культурлуг харылзааларны калбартырынче, Балкан чартык ортулукту быжыг тайбыңның, бот-боттарын билчириниң болгаш кады ажылдажылганың девискээри болдурарынче угланган хөй талалыг хемчеглерге моон соңгаар-даа идепкейлиг киржир апаар.

БУР-нуң бүгү даштыкы политиказының тендиш дивес үндезинни болза Совет Эвилели-биле найырал болгаш кады ажылдажылга деп, БКП ТК-ның Бирги секретары демдеглээн.

Бистиң партия, бистиң чурт болгар улус Георгий Димитровтуң: ыдыктыг болгар-совет найыралды быжыглаар, коммунизм тургузуп турар улуг чурт-биле харылзааларны калбартыр болгаш ханыладыр — деп чагыын хажык чокка эдерер деп, ол чугаалаан.

Социалистиг Болгарияның салым-чолунга ол амыдыралчы улуг ужур-дузалыг чагыгны кажан-даа, кандыг-даа байдалдарда ыяап-ла эдерер дээрзин Леонид Ильич Брежневке баштаткан СЭКП-ниң делегациязынга болгаш ону дамчыштыр — Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге болгаш совет улуска бүзүредирин чөпшээреп көрүңер.

Болгарияның Коммунистиг партиязынга болгаш болгар улуска болгар-совет найырал дээрге кандыг-даа дириг амытанга чугула хүн болгаш агаар-дыр, ол болза бистиң хөгжүлдевистиң кол шимчедикчи күштериниң бирээзи, бистиң социалистиг Ада-чуртувустуң улам көдүрлүүшкүнүнүң, ооң келир үезиниң эргежок чугула үндезини-дир.

Илеткелдиң бир кезээн социализмниң материал-техниктиг баазазын тургузары дээш, экономиканы интенсификастаары дээш БКП-ниң демиселинге тураскааткан. 6-гы беш чылдың кол-ла социал-экономиктиг сорулгазы чүл дээрге эртем-техниктиг революцияның түңнелдерин бүгү талалыг ажыглап, ниитиниң күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн бедидип тургаш база шалыпкын экономиктиг өзүлдеге үндезилээш, улустуң өзүп турар материалдыг болгаш угаан-бодал негелделерин улам долдур хандырары база ооң социалистиг мээ-медерелин бедидери болур.

Чаа беш чыл планының талазы-биле директиваларының кол-кол чүүлдерин Тодор Живков айыткан.

Чуртту улам ыңай индустриализастаарының онза чүүлү болза, калбак хереглелдиң бараанныарын бүдүрүп үндүрериниң бедик темпилиг өзүлдези болур деп, Т. Живков демдеглээн. Беш чыл төнчүзүнде ол 50 хуу улгадыр.

Делегейниң социалистиг интеграциязынга Болгарияның киржип турарының айтырыын БКП ТК-ның Бирги секретары делгереңгейи-биле тайылбырлаан.

Партия дугайында кезекке киргеш, Т. Живков социалистиг ниитилелге Болгарияның Коммунистиг партиязының удуртукчу ролю отчёттуг үеде улам бедээнин демдеглээн.

Бодунуң X съездизинге БКП чаңгыс аай болгаш сырый каттышкан, сан болгаш шынар талазы-биле экижээн составтыг боор чедип келген, ол состав бодунуң удуртукчу ролюн партияның төлептиг боттандырарының аргазын аңаа берип турар. 1971 чылдың апрель бирээде ооң хүрээлеңинге 699.476 кежигүн бар, IX съездиниң үезинден 80.800 кижи хөй боор турар. Ажылчыннар партияның бүгү кежигүннериниң 40,1 хуузу боор турар.

Партияның идеологтуг ажылынга хамаарыштыр Т. Живковтуң демдеглээни болза: Болгарияда марксизм-ленинизм материалдыг аажок улуг күш болу берген, ол массаларның медерелинге теория болгаш практика боор күчүлүг салдарны чедирип турар.

Партияның удуртукчу болгаш углакчы күш болур ролюн улам ыңай бедидер дугайында бөлүкке БКП ТК партияның Уставынга чамдык өскерилгелер киирерин саналдаан. Ылаңгыя, партияның съездилерин моон соңгаар беш чыл болган санында-ла чыылдырарын чогумчалыг кылдыр санап турар. Ынчангаш, съездини чыылдырары чурттуң социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң беш чыл планнарының талазы-биле Директиваларны хүлээп алыры-биле капсырлажыр болгаш Улустуң хуралынга соңгулда чорударының үезиниң мурнуу чарыында болур апаар-дыр.

БКП ТК-ның отчёдунуң база бир бөлүүн Болгарияның чаа конституциязының төлевилелинге холбаштырган, ол конституцияны бүгү улустуң чугаалажып көргениниң соонда референдум чорудуп турган бадылаар. Болгарияның чаа конституциязы социалистиг ниитилелдиң боттуг гуманизмин болгаш демократизмин бодунга сиңирип, илергейлээр деп, Т. Живков медеглээн.

Кижи дугайында сагыш салыышкын — партияның кол сагыш салыышкыны ол. БКП ТК-ның Бирги секретарының айытканы болза отчёттуг үеде улустуң амыдырал деңцелиниң улам ыңай бедиири хандыртынган. Сөөлгү беш чылдарның дургузунда чоннуң кижи санынга онаааштыр боттуг орулга 33,5 хуу өскен.

X съездини төөгүлүг шинчи киирип турар онза чүүлдерниң бирээзи болза, Болгарияның Коммунистиг партиязының чаа Программазын ооң чугаалажып көөрү болгаш хүлээп алыры болур деп, Т. Живков оон ыңай айыткан.

Чаа Программаның кол онза чүүлү болза, ооң Болгарияга сайзырангай социалистиг ниитилелди тургузарының программазы боор турарында болур.

СЭКП-ниң Программазы, ооң теоретиктиг байлак утказы, ниитилелдиң коммунизмче улам чоокшулаарының ында илереттинген дурум ёзугаар болур чоруктары болгаш айыттынган перспективалары БКП-ниң Программазын ажылдап кылырынга кайгамчык улуг дузаны чедирген деп, Т. Живков демдеглээн.

Партияның бүгү-ле удуртукчу ажыл-чорудулгазының сайзырангайжыышкынын бедидеринге чаа программаның онза ужур-дузазын Т. Живков айыткан.

Түңнелинде Т. Живковтуң медеглээни болза, партияның X съездизиниң хүлээп алыр шиитпирлерин ажылчын аңгы, бистиң кооперативтиг көдээвистиң ажыл-ишчилери, улусчу интеллигенция амыдыралга боттандырар дээрзинге ханы бүзүрээр бис.

Эш Тодор Живковтуң илеткелин улуг кичээнгей-биле дыңнаан болгаш үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны хөй удаа үзе кирип турган.

Ооң дараазында «делегаттар БКП-ниң Төп контроль-ревизия комиссиязының отчёдун дыңнаан. Комиссияның даргазы эш Стоян Караджев илеткел кылган.

Съездиниң кежээки хуралы ооң-биле доозулган.

(СЭТА).

* * *

СОФИЯ, апрель 21. (СЭТА-ның тускай корреспондентилери Н. Колесов, В. Пименов, А. Семенов). Болгарияның коммунистиг партиязының X съездизи бодунуң ажылын үргүлчүлеп турар.

Бөгүн эртенгиниң 9 шакта «Универсиада» деп залга съездиниң ээлчеглиг хуралы ажыттынган. Даргалакчы, БКП ТК-ның Политбюро кежигүнү Б. Велчев СЭКП-ниң делегациязының баштыңы, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневке сөс берген.

Делегаттар болгаш аалчылар туруп келген. Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны болгаш найыралдыг «Ура» чаңгыланып турган. «СЭКП!, СЭКП!», СЭКП!» «Мөңге найырал!» деп залга йөрээп турган.

риаттың диктатуразын быжыктырарын чедип ап болур» (арын 181—182).

Чаа экономиктиг политика чүгле тараачыннар айтырыы-биле кызыгаарлаттынмайн турар, ону дамчыштыр ынчаарда чуртка бар турган беш янзы экономиктиг укладтарны — патриархалдыг, адыы тараачыннар ажыл-агыйы; ортумак күштүг, хлебти садып турар, хөй санныг тараачыннарның үүрмек бараан бүдүрүлгези; хуу ажыл-агыйлыг капитализм; күрүне капитализми; социализм — бо беш чүүл экономиктиг укладтарны (ажыл-агыйның хевир-тургузугларын) оларның бирээзи болур социализмче шилчидериниң политиказы болуп турган (арын 169).

Харын моон ужурунда чайын болган партияның X Бүгү-российй конференциязынга В. И. Ленин болза, ЧЭП дээрге түр хемчеглер-дир дээр хөөннерге удур тайылбырны берип тургаш ону бис «ылавы-биле болгаш үр үеде» чорудар бис деп тайылбырлаан. Ол конференцияга илеткелинге В. И. Ленин социализмниң материалдыг үндезини аар үлетпүр, машиналыг индустрия, электрижидилге болур ужурлуг деп база катап тайылбырлавышаан, ол сорулганы чедип алырда бис садыг саарылганы, ооң иштинде капиталистиг садыгны-даа, капиталистиг үлетпүрнү-даа, буржуаз кооперацияны-даа пролетар күрүнеңис турда, Совет эрге-чагырга контрольдап турда, ол бүгүден кортпайн, чөпшээрээр болгаш сайзырадыр ужурлуг бис деп айыткан.

В. И. Ленинниң бо болгаш ол үедеги база 1918 чылдагы бижээн өске-даа ажылдарында капитализмден социализмче шилчилге үезинде болгаш черле сайзырангай социалистиг ниитилелди тургузарда-даа экономиктиг харылзааларның акша-бараан, садыг чижектиг хевирлерин бүрүн ажыглаарының дугайын теория талазы-биле үндезилээн. Ооң мурнунда марксистер болза, ол категориялар социалистиг революция тиилээни билек чидер ужурлуг деп турган. В. И. Ленин боду Октябрь революциязының биче мурнунда бижээн «Күрүне болгаш революция» деп ажылынга база ынчаар айтып турган. Ынчалза-даа революция тиилээн соонда 1918 чылдың чазынында бодунуң программныг ажылдарынга, оларның аразында «Совет эрге-чагырганың ээлчеглиг сорулгаларынга» капиталистиг экономиканың чамдык экономиктиг категорияларын социализм тургузуушкунунуң үезинде ажыглаарын айыткан. Ынчангаш 1919 чылда партияның VIII съездизинге хүлээп алган программада «Капиталистиг бүдүрүлге бүрүнү-биле организастаттынгалакта акшаны узуткап болбас» деп айыткан.

«Аъш-чем үндүрүүнүң дугайында» болгаш өске-даа ол үениң партия документилерин болгаш В. И. Ленинниң ажылдарын бижээнден бээр ам бежен чыл болуп турар. Бо аразында партия баштыңчының айтыышкыннарын хажык чок эдерип күүседип чорааш, социализмниң долу болгаш бүрүн тиилелгезинге чуртту чедирип келген болгаш ам коммунизмниң өндүр улуг сорулгаларын шиитпирлеп турар. В. И. Ленинниң бо көрүп турарывыс ажылында экономиканың айтырыгларын шиитпирлээрде эртемниң фактыларынга даяныр методу, ооң диалектиктиг методу биске чепсек болуп артпышаан турар. Ол методту ажыглап, ону удуртулга болдурган бистиң партия, ооң ленинчи Төп Комитеди коммунизм тургузуушкунунуң ээлчеглиг экономиктиг айтырыгларын эртем ёзузу-биле шиитпирлеп турар.

Ооң бир чижээн көрээлиңерден. Кандыг-даа ниитилелге, бир эвес ол ниитилел хожудап калбас деп бодаар болза, бүдүрүлгениң чепсек-херекселин бүдүрер адырларны хереглел чүүлдерин бүдүрер адырлардан мурнады хөгжүдер ужурлуг. Бистиң партияның XXIV съездизинге Төп Комитет эртемниг анализке үндезилеп кылган. Директиваларында тоску беш чылда хереглел бараанныарын бүдүрериниң адырларның өзер темпизин мурнады сайзырадыр деп айыткан. Ол болза үжүктү сүрбейн, амыдыралдың, экономиканың тодаргай байдалынга даянган боттуг политика-дыр. Съездиниң айтыышкыннарында аар үлетпүрге кичээнгейни сулаатпайн тургаш, ол сорулганы чедип алыр деп айыткан.

Оон аңгыда В. И. Ленинниң бо ажылындан кадрлар айтырыынга хамаарышкан, ажылдың большевикчи стилиниң дугайында болгаш черле политиканың, экономиканың талазы-биле өске-даа бистиң кезээде удуртулга болдуруп ажылдаар чүүлдеривисти тып ап болур бис.

Ол ышкаш капитализмден социализмче шилчилге үезинде чурттап турар коммунистиг болгаш ажылчын база национал-демократтыг партияларга ол шилчилге үезинде экономиктиг айтырыгларны канчаар шиитпирлээрин Ильичиниң ол үедеги ажылдарындан билип ап болур. «Аъш-чем үндүрүүнүң дугайында» болгаш 1921 чылдагы өске-даа ажылдарының онмас, эртип калбас утказы ында.

С. СОНАМ.

Эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазының төнчүзү

(Эгези 1-ги арында).

Идеяларның демиселинге бистиң туруштарывыс ам кажангызындан-даа артык быжыг. Социализмниң боттуг чедиишкиннериниң шыны бистиң талавыста. Бистер эң күштүг чепсектиг — амыдыралдың салган чаа-чаа айтырыгларынга шын харыыны тыварда биске дузалап турар марксисчи-ленинчи өөредиглиг бис. Бистиң идеяларывыстың күжү болза, ниитилел хөгжүлдезиниң бүгү чорудулгазынга оларның бадыткаттынып турарында болур, ол чорудулга бүгү кижи төрелгетенни базым бүрүзүнде-ле коммунизмче чоокшуладып орар-дыр. (Адыш часкаашкыны).

Ону медереп билгеш, бистиң дайзыннарывыс бистиң идеалдарывысты бужартадырын бар-ла арга-хорагазы-биле оралдажып турар болгай. Бистиң, коммунистерниң, чедип алыр дээш демисежип турарывыс ол улуг чаагай херектиң төөгүлүг шынныынга чигзиниишкин нептередирин олар оралдажып турарлар. Ынчангаш буржуаз идеологияже шаап халдаашкын, чүүл-бүрү оппортунисчи, ревизионисчи, националисчи чүткүлдерге удур демисел биске эң-не чугула сорулгаларның бирээзи боор келген болгаш боор артар дээрзиниң ужуру-даа ында. (Адыш часкаашкыны).

Эштер! Совет делегация келир беш чылда Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының, Совет күрүнениң болгаш бистиң бүгү улустуң кол-кол сорулгаларын айтып тодараткан бистиң партияның XXIV съездизиниң ажылы доозулган дораан-на Софияга келген.

Съездиниң шиитпири коммунистерниң мурнунга, бүгү совет улустуң мурнунга коммунистиг тургузуушкуннуң калбак перспективаларын ажыдып берип турар.

Бистиң партия национал политиканың ленинчи принциптерин чайгылыш чокка барымдаалавышаан, ССРЭ-ни тургузуп турар бүгү социалистиг нацияларның чечектелиишкинин дээш, оларның чоорту чоокшулажыышкыны дээш моон соңгаар-даа бүгү чүүлдерни кылыр апаар.

Чаа беш чылда бистер бүгү ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктыын бедидеринче, эртем-техниктиг дептиилгениң чедиишкиннерин улус ажыл-агыйынга шалыпкын ажыглаарынче, эргелеп башкарылганың болгаш планнаашкынның системаларын сайзырангайжыдарынче угланган шугумну туруштуг-биле уламчылаар бис. Бүгү-ниитиниң ортумак өөредилгезин доозкаш, бистер совет кижилерниң культуразын болгаш эртем-билиин улам бедидеринге улам быжыг үндезин чүүлдерин тургузуп турар бис. Бистиң күженишкиннеривис бүгү адырларга кол сорулганы шиитпирлээринче — улустуң амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнелин улам бедидеринче угланган турар. Ол—бистиң бүгү политикавыстың ээзэ-дир.

Съездиниң түңнелдерин совет улус чаңгыс эп-сеткилдиг чүүлдүг деп көрген. Ынчангаш партияның айтыышкыннарын амыдыралга боттандырып чорудар талазы-биле практиктиг ажыл эгелээн. Бисте ажыл-херек хөй, сорулгалар улуг-даа болза бистер чедиишкинге бүзүрээр бис, эштер. Ооң бадыткалы —бистиң чуртувуста калбарган күш-ажылчы, политиктиг көдүрлүүшкүн боор турар. (Адыш часкаашкыны).

Күш-ажылдың, культураның, эртемниң болгаш техниканың фронтуларынга совет кижилерниң чаа-чаа тиилелгелериниң дугайында медээлер барык хүннүң чыгыы кээп турар. Ооң кайгамчыктыг чижектериниң бирээзи болза апрель 19-та «Салют» деп космостуң орбиталдыг эртем станциязын чедиишкинниг салып үндүргени болур. (Адыш часкаашкыны). Ол дээрге эштер, чүгле космосту шинчилээринге болгаш шиңгээдиринге чаа улуг базым эвес, харын-даа ол бүгү кижи төрелгетенге чугула боор турар херекке улам бурунгаар шимчеп чорууруңга кончуг чугула үе-чада болур.

Эштер! Элээн хөй мурнакчы чурттарга социализм тиилээн турда, олар «бүгү делегей политиказынга шиитпирлиг салдарын чедирген туруп болур» (т. 41, арын 165) деп, В. И. Ленин 1920 чылда чугаалаан. Ам чүвениң ужуру чогум-на харын ол угланыышкын-биле чоруп орарын көрүп тур бис. Социалистиг чурттар бодун безин бүгү делегей хөгжүлдезинге күчүлүг салдарны чедирип турар күш болу берген болгай. Ам социалистиг системаның салдары делегей амыдыралының бүгү талаларынче, бистиң планетавыстың бүгү булуңнарынче сиңнигип кирип турар-дыр. Социализм болгаш коммунизм тургузуушкунунга бистиң чурттарывыстың чедиишкиннери мурнунда колония болгаш хамаарылгалыг чораан чурттарда миллион-миллион кижилерни чаа амыдыралды тургузарынче сорук киирип, мөлчүкчүлерниң эрге-чагырганын дүжүрер дээш демиселче капиталдың чурттарында ажылчы чоннарны сорук киирип турар. Дарлаттырган улустар социализмниң чурттарын боттарының чөлеңгиижи болгаш боттарының идегели, тайбыңның болгаш чөптүг чоруктуң чөлеңгиижи кылдыр көрүп турар. (Адыш часкаашкыны).

Социалистиг күрүнелерниң соксаал чок өзүп орар күчү-күжү, бүгү делегейде революсчу, хосталгалыг, антиимпериалистиг күштер-биле оларның эвилели — делегейниң ракета-ядролуг дайынының айыылындан кижи төрелгетенни чайладыр дээш демиселге ол дээрге бөгүн шиитпирлиг фактор-дур. А империалистер хосталгалыг демиселди базарын күзээш, боо-чепсекти ажыглай берген черлеринге улам-на быжыг болгаш улам-на шиитпирлиг ойтур шавышкынга таваржып турарлар. Революсчу күштерниң интернационалчы эп-сеткил каттыштырылгазы деп чүл ол, империалистиг агрессияга удур демиселчилерге социалистиг чурттарның деткимезинг кайы хире дээштигил дээрзин олар боттарының дуржулгазындан бүзүреп билип турарлар. Америк агрессорларга удур Вьетнамның, Лаостуң болгаш Камбоджаның патриоттарының чедиишкиннери демисели база араб чурттарда дептиилгелиг ёзу-чурумнарны дүжүрериниң империалистиг планнарының буурап дүшкени ону хамыктан тодаргай чугаалап турар-дыр.

Ам-даа хөй чүүлдерни бо талазы-биле кылыр болзажок, Европаның улустарының быжыг тайбың, айыыл чок чорук болгаш кайы-кайызынга ажыктыг кады ажылдажылгазы дээш боттарының чүткүлдүг, чайгылыш чок демиселинге социалистиг дем каттыштырылгазының чурттары элээш эвес чедиишкиннерни чедип алган.

Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, эштер, амгы делегейге социалистиг чурттарның ролю онза улуг болгаш буянныг-даа. Коммунистер болганывыста аңгы талазы-биле акы-дуңмаларывыстың мурнунга, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының мурнунга бистиң интернационалчы харысалгавыс база шак ындыг улуг. Ынчангаш социализм чурттарының хүрээлеңи сырый каттышкан тудум-на, делегей кырынга оларның хөделиишкиннери улам найыралдыг, демниг болган тудум-на, олар боттарының төөгүлүг хүлээлгезин күүседир апаарын эки билип турар бис. (Адыш часкаашкыны).

Социалистиг дем каттыштырылгазын быжыглаарынга болгар коммунистерниң улуг салыышкынын бедик-биле үнелеп турар бис. Социалистиг экономика интеграциязын хөгжүдер талазы-биле ажылынга, делегей кырынга социалистиг чаалап алыышкыннарны камгалаарынга, Варшава Керээзин улам ыңай быжыглаар талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылырынга Болгарияның Коммунистиг партиязы кезээде чайгылыш чок социалистиг интернационализмниң туружу-биле туржуп келген болгаш туржуп-даа турар. Ол дээш ооң өңнүктери болгаш эвилелчилери бистер, ону ханы хүндүткел-биле көрүп турар бис. (Адыш часкаашкыны).

Варшава Керээзин ёзугаар эвилелчи Совет Эвилели болгаш Болгария, өске-даа акы-дуңма социалистиг күрүнелер-биле бир демей, тайбыңның болгаш улустарның хосталгазының херээн камгалаарының ленинчи политиказын идепкейлиг болгаш чайгылыш чок чорударынга чаңгыс аай шиитпирлиг дээрзин бо индирден бистиң улустарывыстың мурнунга, бүгү делегейниң мурнунга улуг күзел ханыышкын-биле медеглеп болур бис. (Адыш часкаашкыны). Бистиң чаңгыс эвивисти кым-даа, кажан-даа үреп шыдавас! (Адыш часкаашкыны үргүлчүлеп, кыйгылар дыңналып турган). Ооң тодаргай илергейлээшкиннериниң бирээзи болза, СЭКП-ниң XXIV съездизинге болгар маңаа, болгар коммунистерниң съездизинге айыткан бистиң партияларывыстың даштыкы политиктиг программазының ниити болуп турары болур.

Бис, тайбың, делегейниң кады ажылдажылгазы дээш, бүгү улустарның хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш туржуп турар бис. (Адыш часкаашкыны). Бистиң сорулгаларывыс бүгү чурттарның ажылчы чоннарынга чоок болгаш билдингир, ону изиг-биле чүүлдүгзүнүп, уткуп турар. (Адыш часкаашкыны). Бистиң талавыста, эштер, төөгүлүг хөгжүлде хоойлузунуң тиилеттирбес күштери туруп турар. Ынчангаш делегей байдалының хөгжүлдезинге кандыг-даа парын болгаш кандыг-даа хевертен болур чоруктар болу берзе, Болгарияның болгаш Совет Эвилелиниң база социализмниң өске-даа чурттарының коммунистериниң туржуп турары шынныг херээ бүгү кижи төрелгетенниң эрге-ажыгы дээш тиилээр деп чүвени быжыы-биле билир бис. (Адыш часкаашкыны).

Эргим эштер! Бодумнуң чугаамны доозуп тура, силерге болгаш республиканың бүгү ажылчы чоннарынга күш-ажылга чедиишкиннерлиг болурун, социалистиг Болгарияның аас-кежиктиг болгаш чечектелиишкинниг болурун база катап күзеп тур мен. Бисти болгаш силерни ёзулуг найырал болгаш акы-дуңмалышкы чорук харылзаштырып турар. Болгарияның Коммунистиг партиязының X съездизиниң ажылы, ооң шиитпирлери бистиң акы-дуңма харылзааларывысты быжыглаарынга, социализм чурттарының дайынчы эвилелин быжыглаарынга чаа салыышкынны киирер дээрзинге бүзүрелдиг бис. (Адыш часкаашкыны).

Болгар черге социалистиг тургузуушкуннуң организакчызы болгаш хей-аът киирикчизи—Болгарияның Коммунистиг партиязы делгерезин! (Диңмиттиг адыш часкаашкыны, кыйгылар үнүп турган).

Совет болгаш болгар улустарның акы-дуңма найыралы, оларның бузулбас эвилели делгерезин! (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Тайбыңның, демократияның болгаш дептиилгениң чөленгиижи социализмниң делегей системазы хөгжүп база быжып турзун! (Адыш часкаашкыны).

Амгы үениң революстуг күштериниң болгаш ооң авангарды — делегейниң Коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эви делгерезин! (Адыш часкаашкыны).

Маркстың, Энгельстиң, Ленинниң өлүм чок идеялары делгерзеп база тиилеп турзун!

Эш Л. И. Брежневтиң чугаазын улуг кичээнгей-биле дыңнаан. Шупту туруп келген. Залга үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны диңмиреп, «Ура» деп кыйгырыг дыңналып турган, делегаттар болгаш аалчылар «СЭКП—БКП» деп йөрээп турган.

Эш Л. И. Брежнев залдың изиг адыш часкаашкынының адаа-биле Болгарияның Коммунистиг партиязының X съездизинге СЭКП Төп Комитединиң байырлыг чагаазын Президиумга дамчыдып берген.

ЛЕНИН КЕЗЭЭДЕ БИСТИҢ-БИЛЕ

НАЙЫСЫЛАЛДЫҢ ТӨП ШӨЛҮ

В. И. Лениниң төрүттүнген хүнүнден бээр 90 чыл оюнуң хүнүнде бистиң республика найысылалывыстың Октябрь шөлүнге митинг болган чүве. В. И. Ленинге тураскаалдың дөжээн аңаа салып турган. Бүдүвге оюп эккелген дөрбелчин дашсыг дөжекте «Маңаа В. И. Ленинге тураскаалды тургускан турар» деп бижээш, ону тургузуп каан. Чоң өөрүп, адыш часкап, холхолундан туттунчуп-даа тургулаар. Үжен чылдар үезинде Тываның сураглыг каргыраачызы турган Сорукту ирейниң мынча деп чугаалап органын ол шактарның бир-ле өйүнде сактып келген мен:

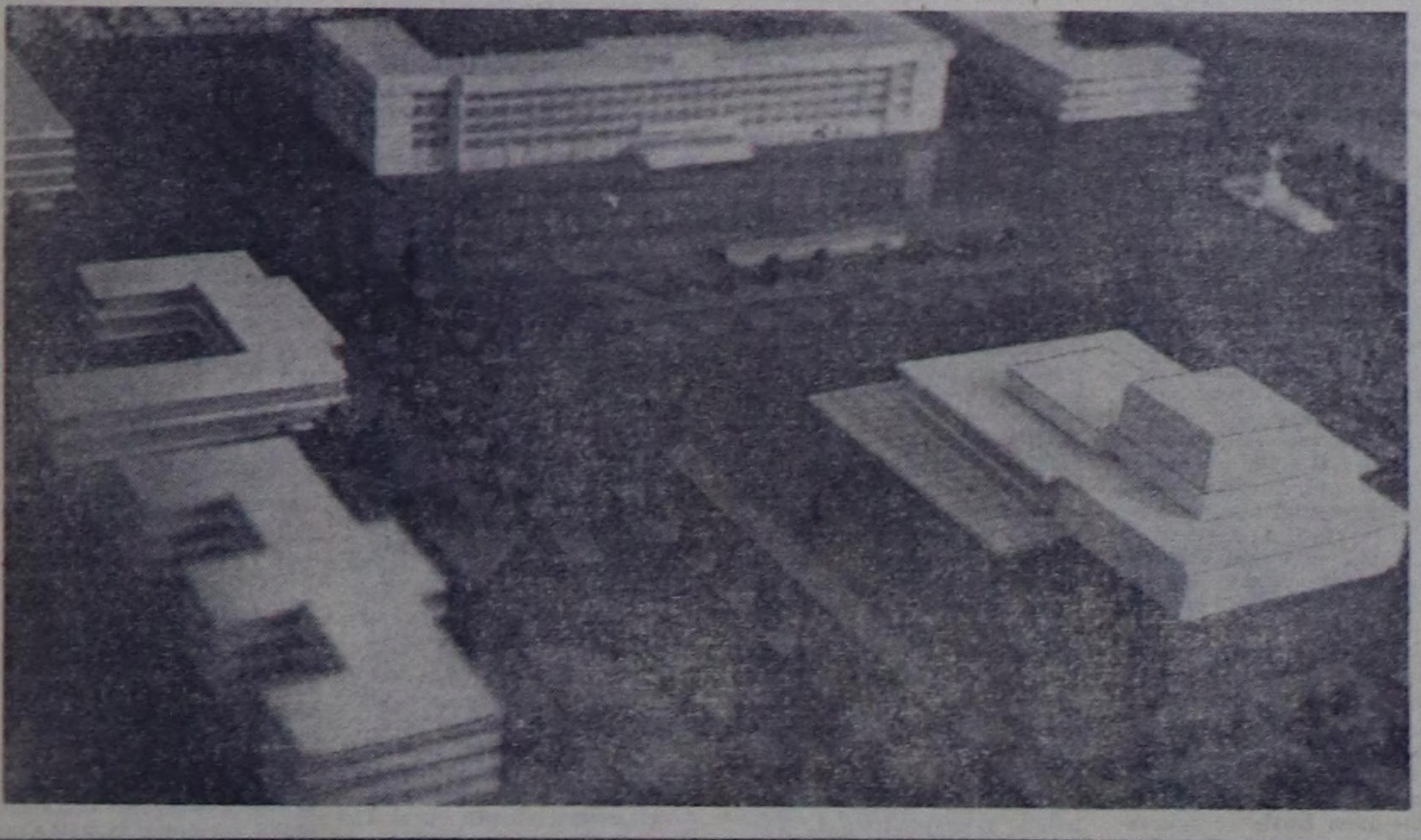

— Соңгаар улуг ССРЭ-ниң тайга-таңдылар дег бедик бажыңнарлыг хоорайларында Ленин башкының тураскаалын хүлерден ол хевээр кылдыр куткаш, чалап каан турар чүве дээн. Тере чаңгыс черге турар эвес, бурунгаарлап турар болганда, биске ол база-ла бүдер болгай-аан.

Ийет, алдарлыг каргыраачының ол чугаазы ынчаарда бүгү тыва чоннуң сеткилин илередип турганзыг болган. Ол күзелдиң боттанганының ам бистер херечилери-дир бис. Эрткен ленинчи юбилейниң чылында Улуг Октябрьның байырлалдыг чыскаалын кызылчылар бир-ле дугаар Ильичиниң тураскаалының баарынга, Кызылдың Ленин аттыг шөлүнге эрттиргеннер. Ол өйде пидир баары-биле чыскаалып эртип чыдарга, кижиниң онга өөрүшкү хаара тудуп келир: Ильичиниң овур-хевири бо, оң холун бурунгаар сунупкан, кижи бүрүзүн коммунизмниң тиилелгезинче, кыйгырып, олче орукту айтып турар.

Ам бо хүннерде Ленин шөлү кызылчыларның аңаа чеде бергеш, хөөрежип, бодангылап, чөвүлежип чоруп турар бир ынак чери болу берген. Час дүжүп келген, хүннер чылып турар болгай. Мырыңай чоокта чаа чорук айы-биле Кызылда башкы институдунуң баары-биле эртип чыдарымга, бөлүк студентилер — уруглар, оолдар номнарын колдуктагылап алган үнгүлеп келгеш, чугаалажы бердилер:

— Ильичиниң тураскаалының чанынга, ооң дөжээниң кыдыгларынга олургулап алгаш, кезек кичээлдээлиңерем, уруглар. Бо шөлдү моон соңгаар улам болбаазырадыр болгай, ол ынчаарда маңаа кижилер олурар узун сандайлар-даа бар апаар боор. Ол ынчаарда хоорай удувушаан турда, даңгаар эртен маңаа кээп номчуттунуп олурда онза-ла боор оң...

Авыяктарның ол чугаазын дыңнааш, ооң соонда олар тураскаалдың чанынга чеде бергеш, хөөрежип, номнарын ажыдып чоруп турганын көргеш, институттуң бажыңының кедезинде улуг үжүктер-биле: «Өөренир, өөренир база катап өөренир» дээн ленинчи состерниң утказынче кижи улам ханылап, «бистиң келир үеги салгакчыларывыс чечектелип үнүп орары бо-дур» кылдыр бодап келир болду.

Ынчангаш Кызылдың Ленин шөлүнүң келир үезиниң талазы-биле архитекторлардан даразында чүүлдерни кызылчылар каш удаа дыңнап келген бис: Кызылга тудугну комплекстиг чорудар арга туруп келир. Ындыг тудугларны чорударының кол чүүлдериниң бирээзи — Ленин аттыг шөлдү хоорайның төп шөлү кылдыр тударының болур. Ону кончуг уран шевергин кылдыр боттандырар.

Ол шөлдүң аянынга кирер республика ужур-утказыг албан болгаш хөй-ниити черлериниң бажыңнарын туткан турар. Ол болза, бирээде, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң бажыңы-дыр. Ону туткан соонда, бүгү министерстволар, чамдык төп албан черлери ынаар көшкүлээр. Ийиде, республиканың хөгжүм-шии театрының бажыңын ам тудуп эгелээн. Театр сес чүс олуттуг болгаш кандыг-даа улуг, биче шиилерни тургузарынга, артистерниң таарымчалыг ажылдаарынга эң-не таарышкан болур.

Театрның солагай талазынга Чүлдүм кудумчузунче көрүштүр 500 муң номнуг библиотека бажыңын тудар. Бо бүгү — хоорайның аяныг төп чери болуп каттыжар. Шөлдү чараш кылдыр ногаавчыдар, хөй чечектерни тараап турар.

Амгы туруп турар чаа магазинни долгандыр тудугларны чаартып, чедир кылып тургаш, архитекторларның бодалы-биле алырга, хоорайның садыг талазы-биле төвүн тудар. Аңаа садыг залдары, ресторан бар болур, оларның аразынга аргыжар орук — шил-биле кылгаш, мунгаш эртер черлер-биле хандыртынар. Мынчангаш садыг талазы-биле бо төп болза, Ленин аттыг шөл-биле каттышкаш, хоорайның төвүн чараш аяң-шинчи киирер.

Бо планның дугайында кижи бодап келгеш, партияның болгаш Совет чазактың кижи дугайында кайы хире улуг сагыштыг салып турарын катап-катап сактып келир. Өске талазында, бодунуң улуг баштыңчызы Владимир Ильич Лениниң тураскаалын мөңгежидер дээш чоннуң канчаар ажылдап турарын база кылдаа бодап келир. Ынчангаш партия, Ленин, чоң — чаңгыс деп чүве ол-дур. Харын-на ооң ужурунда. В. Маяковскийниң-биле:

Ленин деп чугаалаактың,
партия деп билип аар бис,
Партия деп чугаалаактың,
Ленин деп билип аар бис —

деп чугаалавышаан, бистиң партиявыстың XXIV съездизин хаап тургаш, СЭКП ТК-ның Чиңгиве секретары Л. И. Брежневтиң мынча дээнин кажан-даа утпас бис:

— Совет улустуң бүзүрелдиг удуртукчузу бистиң партиявыс, Лениниң партиязы улуг-улуг чедиишкиннерлиг болзун!

С. САМБА-ЛЮНДУП,
журналист.

ЧУРУКТА: — Ленин аттыг шөлдүң кандыг апарган турарын көргүскен: ортузунда театр, ооң мурнуу чарыында шөлдү кежир көөрге дөрт каъттыг улуг бажың — Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бажыңы.

А. Мельниковтуң фотозу.

УЛУГ ҮҮЛЕНИҢ ЭГЕЗИ

Валдайның бедиктеринде ширгей арга, арыглардан агып баткан биче дамырактар чыылгаш тереӊ суглуг Волга боол хуулганы ышкаш делегейни чаарткан ленинчи идеялар бодунуң эгезин Кокушкино суурдан алган. Шаанда Черемышев волостунуң Лаишевск уездиниң биче сууржугажы чораан Кокушкино Ильичиниң чүгле амыдырал чуртталгазы-биле сырый харылзаалыг эвес, харын ооң марксистчи үзел-бодалының дадыгарынга, тараачыннарның амыдыралы-биле таныжарынга онзагай рольдуг болган. В. И. Ленин баштайгы шөлүлгезин аңаа эрттирген.

«БО ЧЕРЛЕРНИ БАЗА КАТАП КӨӨРҮ ӨӨРҮНЧҮГ»

Кокушкино — Лениниң кырган ачазы Александр Дмитриевич Бланктың ээлеп турган чери. 1824 чылда Петербургтуң медицина институдун дооскан доктор Бланк 1847 чылда эмчи ажылындан халажып чоруткаш ол черни садып алган. Хадың, липа, сирень дээш оон-даа өске чараш үнүштер-биле бүргеттинген ол ыржым сууржугашка Ильичиниң авазы Мария Александровнаның аныяк үези эрткен.

Ынчангаш Ульяновтар чай болурга-ла ол суурже көжүп үнө бээр турганнар. Ол дугайын Лениниң дуңмазы Ольга мынчаар сактып бижээн:

«Биске Кокушкинодан артык чараш бойдус чурумалдыг суур чок ышкаш кылдыр сагындырар чораан. Ол черлерни катап-катап көөрүнге ынакшыл, чаңчыл бистиң невистеп дамчып келген боор деп бодаар мен. Чүге дээрге аавыс аңаа назынының эң эки үелерин эрттирген-не болгай».

«ЧОН ДУГАЙЫНДА САГЫШ ЧОВААШКЫН»

...1887 чыл. Владимир Ильич Симбирскиниң гимназиязын алдын медаль-биле дооскан. Ол үеде Ульяновтарның өг-бүлезинге ажыг-шүжүг каш удаа таваржып турган. Чыл бурунгаар Володяның адазы хенертен чок апарган. Гимназияны доозуп турар чылда акызы Александр хаанның амызынга халдаан дээш Шлиссельбург шивээге шаажылады өлүрткен.

Аныяк Ульянов ол-ла чылдың август айда Казань университединиң юридиктиг факультединге өөренип киргеш, акызының демиселин үргүлчүлээн. Университетке кирип тура кандыг-даа бөлгүмнерге киришпес дугайында аазаашкынны берген-даа болза, Лазарь Богоразтың организастааны революсчу бөлгүмге ол кирген. Аңаа Маркстың, Белинскийниң, Чернышевскийниң ажылдарын өөренип турганнар.

Университеттиң реаксылыг ёзу-чурумунга удур шимчээшкин чоорту эгелээн. Декабрь 4-те студентилерниң чыыжы болган. Аңаа политиктиг негелделерни бижээн петицияны ректорга тудускан. Ол дээш 90 ажыг сургууль, оларның аразында Ульянов база, университеттен үнүп чоруткан. Декабрь 4-тен 5-тиң дүнезинде Ульянов хоругдаттырган, 7-де Кокушкино суурже полицияның хайгаарал ынга турар кылдыр шөлүттүрген.

«КОҢГУЛУУРЛАР ДААЖЫНГА ҮДЕТТИРГЕШ»

Оон бээр 30 чыл ажа берген. Ажылчы чоннарның күзээнин ёзугаар Кокушкино (амгы Ленино) суурга партия болгаш чазактың тускай бажың-музейин ажыткандан бээр ол хире үе эрткен. Ол бажыңны сонуурган көөр дээш келген кижилер шагның кайызындаа үезинде үзүлбес шууржуп-ла турар. Казань хоорайдан 40 километр хире черде турар ол суурже углаан чазаглыг оруктап туристерниң тускай машина, автобустары ыңай, бээр аргыжып-ла турар.

Ынчан 1887 чылдың декабрь 7-ниң соок эртенинде үгектиг шанак олче углапкан. Ооң соондан ээрлиг аъттыг каргыс шагдаа салдары хыраалай берген шошкудуп орган.

Владимир Ильичиниң хеймер дуңмазы Мария Ильиничнаның сактып бижээни:

«...Хоорай даштынга чедир бисти хайгаарап келген полицейжи дедир ээпкен. Дуганда коңгулуурларның чидиг үнүнге болгаш шанактың шыгыраан даажынга үдеттирген бистер, оруувусту оон ыңай уламчылапкан бис».

Акызының революсчу демиселин уламчылаан Владимир Ульяновтуң баштайгы шөлүлгези ынчаар эгелээн.

«ХАРГА БАСТЫРГАН ЫРЖЫМ СУУРГА»

Владимир Ильичиниң улуг угбазы Анна Ильинична база-ла революстуг ажыл-чорудулгазы дээш 1887 чылдың июнь 23-тен эгелеп каргыс шагдааларның ажык хайгааралынга турар кылдыр Кокушкино суурже шөлүткен турган. Дуңмазының аңаа чедип келгенинге ол дыка өөрээн. «В. И. Ленин маңаа чедип кээрге, харга бастырган ээнзиргей суурнуң чалгааранчыг кежээлери безин билдиртпес эрте бээр апарган» деп, А. И. Ульянова сөөлүнде сактып бижээн.

Дөстүнмес ажы-чаңныг, мерген угааныг Ильич аңаа олут чок ажылдап турган. Даайы А. П. Пономаревтуң библиотеказынга бар турган бүгү номнарын, журналдарның эң экилерин ол дөгерезин номчаан. Ынчан Россияның политиктиг болгаш хөй-ниити амыдыралын шыны-биле эки чырыдып турган «Современник», «Отечественны записки», «Русское богатство», «Русская мысль» журналдардан бодунга демдеглелдерни үшта бижип, Белинскийниң, Чернышевскийниң, Добролюбовтуң, Писаревтуң чогаалдарын долузу-биле номчаан. К. Маркстың «Капитал» деп кол ажылын Ленин ол чылдарда ханызы-биле өөренип турган.

«Бодумнуң амыдыралымның ол үезинде ышкаш кажан-даа, Петербургтуң кара-бажыңынга-даа чыткаш, Сибирьниң шөлүлгезинге-даа тургаш, ол хире хөй чүүлдерни номчуваан боор мен. Университетке дедир кирерими чөпшээрептер чадавас боор дээш университетке өөренир чүүлдерни база номчуп турган мен» деп, Ильич сөөлүнде сактып бижээн.

В. И. Ленин баштайгы шөлүлгезиниң үезинде тараачыннарның амыдыралы-биле ханы таныжкан.

ТАРААЧЫННАРНЫҢ ЧАГААЗЫ

Чоннуң Ленинге кызыгаар чок ынакшылының дугайын Кокушкино суурнуң тараачыннарының 1922 чылда Ленинге чоруткан чагаазының одуруглары дан номчуп болур.

Ол чагаа бо-дур:

Бистиң чаңгыс суур чурттуувус чораан В. И. Ленинге (Ульяновка) Кокушкино суурнуң хамаатыларындан чагаа.

Бистиң эргим эживис Владимир Ильич!

Чүнүң-даа мурнунда силерни эки билир болгаш утпаан хоочун чурттакчыларның байырын силерге дамчыттывыс. Бо чылдарның дургузунда улуг өскерлиишкиннер болган. Совет эрге-чагырганың баштайгы кыйгырыын ёзугаар бүгү кулактарывысты, ооң иштинде Бланктың черин 25 чыл дургузунда чагырып келген бодувустуң кулаавыс Николай Фадеевти дүжүр ойладыптывыс. 1918 чылда дөгеревис Кызыл Шеригте баргаш, Совет Россияны, халдап турган дайзыннар: помещиктерден, генералдардан болгаш капиталистерден камгалап турдувус. Ооң соонда бистиң бо черивиске кандааашкын болгап ашчут эгеледи. Мал-маган болгаш улус улуг халап аарыг болганы-биле дөмей кырлып эгеледи. Бо бүгүнүң түңнелинде бүгү ажыл-агыйывыс канчаар-даа аажок улуг хоозуралга таваршты, ону чүгле улустуң күжү-биле сегидип алыр дээрден башка арга чок. Чүгээр кадык дириг күш артпаан. Шыырак хевирлиг чаңгыс-даа бажың чок. Аш-чут бүгү чүвени ширбий шаап апаады. Помещиктер болгаш кулактардан адырып алган хостакчывыс сенээ бичии белек чорудуптар деп бодазывысса-даа, чүү-даа бисте чок ийин.

Бисте ийи айыыл-түрег бар апаады: аъттар чок база бүгү суурда чаңгыс-даа школа чок. Аът чок кижилерге Совет эрге-чагырга аъттыг чаалыгге берип турарын билир бис.

Биске чаалы ёзугаар аъттарны бээрин Совет эрге-чагыргадан чөпшээредип көөрүн бистиң чаңгыс суур чурттуувус силерден дилеедивис. Аът чокта — хол, бут чогу-биле дөмей-дир: черивис бар, ону ажылдап кылыр чүве чок. Ооң аңгыда бистиң суурувуска силерниң калган иениерниң — Мария Александровнаның адын эдилээн ус-тывыш болгаш билиг школазын тудар дугайын Татар республиканың чазаандан дилеп турарывысты сенээ дыңнатса эки деп сүмелештивис.

Алак соолунде, бодуңнуң кадыыңны эки камнап чорууруңну сенден дилеедивис, чүге дээрге сен бүгү Россияда биске чаңгыс чугула кижи болгай сен. Школа тудуп алырывыска биске келгеш, эрткен барган чүвениң дугайын бистиң-биле сактып хөөрежириңни дилеедивис. Ам Кокушкино суур сээң адың-биле адаттынып турар болгай, эш Ленин.

Ынчангаш байырлыг. Черемышев волостунуң Ленино (Кокушкино) суурунуң мурнундан акы-дуңманың байырын чедирдивис.

1922 чылдың декабрь 22.
(ШМА).

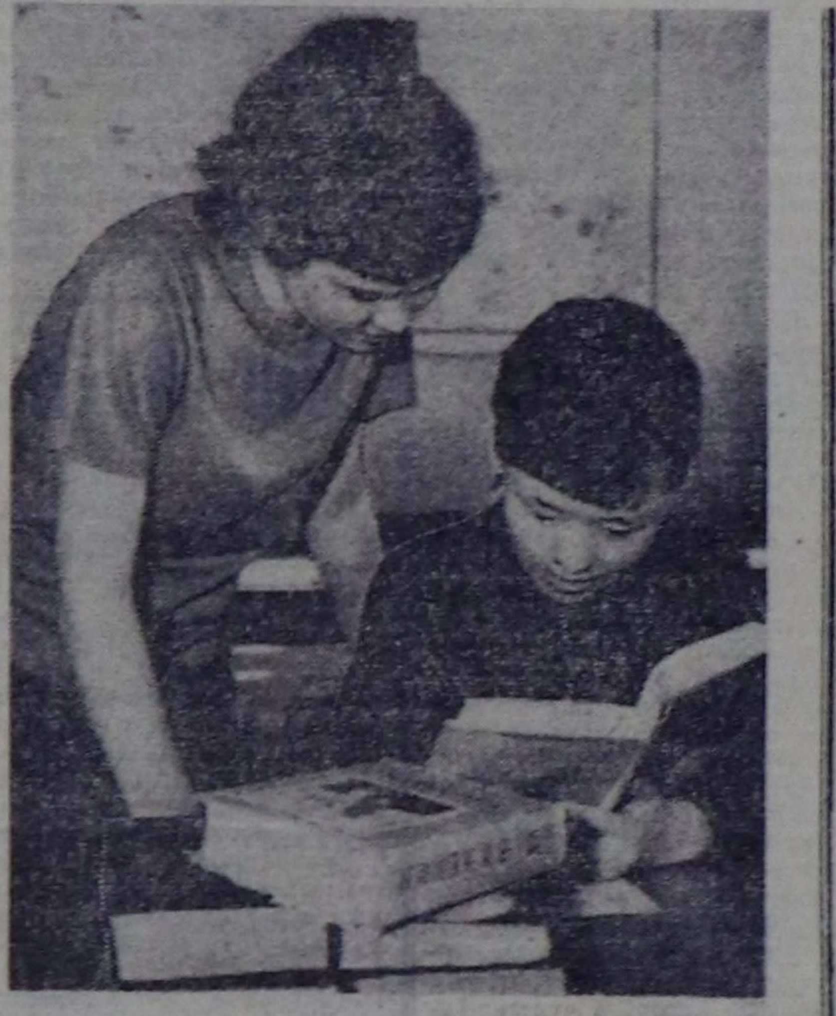

Владимир Ильич Лениниң «Өөренир, өөренир база катап өөренир» деп чагыып Кызылдың башкы институдунуң кырында бижип аскан. Ол дүне безин хереледендир чырып турар. Улуг башкының ондур чагыынга шынчы болган башкы институдунуң студентилери эртем-билигни чедип алгаш, бичии чаштарны коммунизмниң ёзулуг тургузукчулары кылдыр кижизидер ажылга үлүүн киирери-биле бо хүннерде улам кызып өөренип турарлар.

Филология факультединиң бирги курузунуң студентилери Ойдуп-оол Бичен биле Клавдия Черноусова (чурукта) олар В. И. Лениниң чогаалдарын өөренип орлар. Олар кайызы-даа Ленинчи зачётту кончуг эки дужааганнар.

А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотозу.

«Медтехника» магазин акшазын туда болгаш шилчидилге-биле даразында чүүлдерни садып турар:

1. 36—41 дугаарлыг супинаторлар.

2. 1, 2, 5, 10, 20 мл. хемчээлдиг шприцтерге херглээр стерилизаторлар.

3. «Коммунистиг күш ажылдың шалыпчызы» деп вымпел.

4. Чүүл-бүрү фонендоскоптар.

Магазинниң адрези: Кызыл хоорай, Горная 5. Эртенгиниң 9 шактан 18 шакка чедир ажылдаар.

Кат-чимистер болгаш ногаалар хандызы — ол база-ла кат-чимистер болгаш ногаалар-дыр. Кат-чимистерниң бүгү чемиштиг чүүлдери: чигир, белоктар, витаминнер, минералдыг дустар ында бар.

Кат-чимистер, ногаалар хандызы организмниң аъш-чемни шиңгээдип алырынга улуг идигни бээр, бүдүмелдер солчулгазы экижир, уругларның болгаш улуг кижилерниң кадыын камгалаарынга эргежок чугула чүүлдер-дир. Хөй-хөй кат-чимистер, ногаалар хандызы эм ышкаш ужурдуглуг.

Яблок хандызы демир дустары-биле байлак. Ол аъш-чем эзилдиреринге ханга гемоглобинни көвүдедиринге аажок ажыктыг.

Слива хандызы ожургадыр чамдык шыварлыг, ханга гемоглобинни көвүдедир.

Виноград хандызы өкпе туберкулёзундан аараан, баары болгаш чүрээ аараан, ханы четпес, чамдык ижин-шөйүнду аарыгларындан аараан кижилерге ажыктыг.

Кат-чимис хандыларын уругларга ол хевээр ижиртип, азы кисель, мусоп, желе белеткеп болур.

Бүгү кат-чимис хандылары — витаминнер-биле байлак. Ооң ол шынары, ылаңгыя чаа кат-чимис, ногаалар эвээш үеде кыжын болгаш чазын эң-не үнелиг.

Кат-чимис хандызы — чаагай амданныг ижер суксун.

Кат-чимис, ногаалар хандызын Кызыл садыгның бүгү магазиннеринден садып ап болур силер.

ИЛЬИЧИНИҢ АЧЫЗЫНДА

А. ТАМБЫ-СЮРЮН

I.

Айлар, хүннер аразындан
Апрельдиң чээрби ийи —
Ульяновтар бүлезинге
Улуг байыр хүнү болган.
Кадыр, маска кызыл меңниг,
Кандан быжыг, чоон кинниг,
Революсчу салым-чолдуг
Ильичини ол хүн божаан.
Улуг Волга кавайындан
Ульянов өзүп үнгеш,
Аас-кежик, хосталгаже
Арат чонну баштай берген.

II.

Угаанныглар гениии, улуг башкым, ада Ленин!
Улус чонга ачы-буян хайыраны алгап чор бис.
Улустарны күчү киирген чечээң чулуун ээп чор бис.
Уран состүг чогаалдарың ажып номчааш, ханып чор бис,
Кадыг-берге шөлүлгеге демир-үжүүң холдан салбайн,
Хая-даш дег моондактарны буза казып, тулчуп чордуң.
Ханныг дарлал халавындан чарлырының оруун айтып,
Хамык чонну баштап алгаш, демиселче сорук киирдиң.
Дазыл-дамыры ирик ңош дег хаан чазаан ширбий шаптың.
Тайбың, Эрге, Хосталга, Иш бүгү черде тиилеп туру.
Аас-кежии хаалаланган, чаңгыс бүле төрел чор бис.
Найыралдың омак ырын чаңгыландыр ырлап чор бис.
Алдар адың, өткүт үнүң, сүрлүг күжүң моңгерее тур:
Арыг ханың, изиг чүрээң бисте сиңген — өлүм чок бис.
Ада чуртка коммунизм чечээн тарып, чурттап чор бис!
Ажыл-ижиң, эртем-билиң салган алгаш, тиилеп чор бис!

Тараажының кичээнгейинге

(АГРОМЕТЕОРОЛОГТУҢ ДЫҢНАДЫЫ)

Тываның ховуларында час дүштү: хар-даа эрээн, хүн келген тудум чылыы-даа сүргей.

Эрткен чылдарга деңнээрге, бо чылын час эрте дүшкен. Март айда-ла хар эрээн. Ол дээрге, мурнуку чылдардан чартык ай, а чамдык черлерге харын-даа бир ай бурунгаар эрээни ол.

Мартта, апрельдиң бирги чартыында чылыг турган. Апрельдиң 8—9-тан соңгаар-ла чер-черге дескизи-биле чылаан. Ындыг агаар барыын талакы районнарга доктаамал болуушкун. Өске районнарга 7—10 хонук мурнап чылааны ол.

Час эрте дүжүп, хар эрээнинден амгы үеде чер курган эгелээн. Ол чорук шык базырылгазын дүргедедирип негеп турар. Ооң-биле чергелештир билип алза чогуур чүүл болза, апрельдиң ийиги чартыында соңгу-барыын угланыышкынныг хат хүннүң чыгыы хадып, ооң күжү секундада 10—15 метр чедер. Ол чорук хөрзүннүң довурааи дүрген кургадырынга чедирер.

Апрель сөөлгү беш хонуунда хүн улам-на изиир.

Чер эрикри-биле чазын эрте тарыыр культураларны тарып кирери чугула. Ооң массалыг тарылгазын майның баштайгы он хонуунда эгелезе кончуг таарыжыр. Республикага агрометеорологтуг байдал ол үеде таарымчалыг. Хүннүң температуразы 12—17 градус чылыг болуп, чамдык хүннерде 20—25 градус-даа чедер.

Майның 10 үезинде чамдык черлерге шоолуг эвес час чагылаар. Ол чорук черни шору шыгыдып, тараан тарааның үнеринге дузалыг болур. Ол айның дургузунда час суу бир гектар черге 100—200 тонна хире продуктулуг шыкты бээр.

В. ФИЛИМОНОВ,
агрометеоролог.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АПРЕЛЬ 22.
МОСКВАДАН

Миллионнарның ленинчи университеди «Марксизм-ленинизм болгаш амгы үениң революсчу болуушкуннары». СЭКП-ниң XXIV съездизиниң материалында бүгү делегей хөгжүлдезин анализтеп турар. Дамчыдылганы профессор А. М. Ковалев чорудар. 15.55 — Хоккей талазы-биле ССРЭ чемпионады. «Динамо» (Москва) — АТСК. 3-кү үези. 16.30 — «Бистиң шүлүктеривис, бистиң ырыларывыс» концерт. 17.15 — телемедээлер. 17.30 — Н. Погодин — «Балды дугайында поэзия». Телешии.

КЫЗЫЛДАН

19.00 — Телемедээлер. 19.15 — «Көдээниң ажыл-ишчи хүннери». Дамчыдылга. 19.40 — «Агым сугнуң ырызы». Телекино. 20.05 — «Даштыкы чурттарда». Хроника, медээ, тайылбыр 20.20 — Чарлалдар, рекламалар.

МОСКВАДАН

20.25 — Дамчыдылганың программазы. 20.30 — «Мээң чуртум». Концерт. 20.50 — Телемедээлер. 21.00 — 00.30 — В. И. Ленинге тураскааткан хүнүң байырлыг хуралы болгаш концерти.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Кинотеатрларга

Апрель 22-де

«НАЙЫРАЛ»: «Коцюбинскийлерниң өг-бүлези» (1 болгаш 2-ги киолар) 11.00, 15.15, 18.15, 21.10, «Бо хүнде тайбың» 14.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Эгелээшкин» 15.00, «Кызыл бүрүлер» 16.45, 18.40, 20.35 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Тоолчу 10.20, 14.00, 17.30, «Маңаа Ленин чурттап турган» деп көргүзүг — 9.20, «Шулбустуң чалчалары» 12.10, 15.45, 19.20, 21.10 шактарда.

«ВОСТОК»: «Ленин Октябрьда» 15.00, «Бомонниуң хорудаттырганнары» (1 болгаш 2-ги киолар) 17.20, 20.00 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: «Чук болгаш Гек» 16.30, «Часкы дициирээшкиннер» 18.30, 20.30 шактарда.

КОМПЛЕКСТИГ ЭКСПЕДИЦИЯНЫҢ КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: «Ульяновтарның өг-бүлези» 11.00, «А ол ынакпыл болган болза?» 18.20, 20.30 шактарда.

«СОВЕТ ТЫВАНЫҢ 10 ЧЫЛЫ» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: «Кызыл пайгыш» (1 болгаш 2-ги киолар) 19.00 шакта.

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң парткому, Ийме кодээ Советиниң күүскому болгаш колхоз баштаар чери колхозтуң кол инженери, СЭКП кежигүнү

Сайын-оол Даваавич
ОНДАРНЫҢ

озал-ондаңга таварышкаш, 1971 чылдың апрель 17-де элекке мөчээни-биле холбаштыр ооң өг-бүлезинге, төрелдеринге болгаш эштеринге ханы кажыыдалын илергейлеп тур.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының болгаш пропаганда килдизиниң 35-24, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 23-54, кадаа ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа база совет тургузуг килдизиниң 41-27, информация килдизиниң 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долаар.

Солун неделяда 6 катап үнер

ТЫВА АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Тываның ном үндүрер черниң республика типографиязы (Кызыл, Щетинкин Кравченко кудумчузу. 1.). ТС—00228.